

schrijf*stijl*

schrijf**STIJL**

schrijf**STIJL**

schrijf**stijl**

schrijf*stijl*

schrijf**stijl**

schrijf**stijl**

schrijf**stijl**

schrijf*stijl*

INHOUDSOPGAVE

1. Verschillende schrijfstijlen	4
2. Een coherente stijl	12
3. Een afwisselende stijl	19
4. Zinnen in en uit de knoop	26
5. Opvallende stijl (1)	32
6. Opvallende stijl (2)	39
7. De drieslag	46
8. Schrijven, nakijken en verbeteren	50
Antwoorden	58
Stijlstrategieën	64

Over de lessenserie

Deze lessenserie is in schooljaar 2017 - 2018 ontwikkeld door Jeroen Steenbakkers, in nauwe samenwerking met de deelnemers van het *docentontwikkelteam Stijlperspectieven* (Herma Oostenbrink, Joost Wink, Annemarie Drost, Hanneke Luth, Ingrid van der Eijk, Irene van den Wildenberg-Claessens, Joukje de Bruin, Sandra Peters). In het schooljaar 2018 – 2019 hebben bovengenoemde docenten deze lessen gegeven. Aan de hand van feedback van de docenten en hun leerlingen zijn de lessen aangepast.

Jeroen Steenbakkers heeft een lerarenbeurs (Dudoc Alfa) om aan de RUG promotie-onderzoek te doen naar schrijfstijlonderwijs voor het schoolvak Nederlands. Het project wordt begeleid door Kees de Glopper, Veerle Baaijen, Ninke Stukker en Theo Witte. Zij hebben de lessenserie bekeken en van commentaar voorzien. Het idee om enkelvoudige en samengestelde zinnen te oefenen met *ikjes* is van Melanie Hof.

Het is onze overtuiging dat schrijfstijl bij voorkeur ontwikkeld moet worden aan de hand van ‘levensechte’ teksten. We hebben dus, met toestemming, fragmenten opgenomen uit opstellen van leerlingen. Daarnaast hebben we korte teksten en tekstfragmenten gebruikt uit romans, kranten en tijdschriften.

Bij vragen over deze lessenserie of over het onderzoek, kunt u contact opnemen met Jeroen Steenbakkers (j.p.w.d.Steenbakkers@rug.nl / telefoonnummer: 0314 390621)

LEESWIJZER

Deze module gaat over schrijfstijl. Je gaat allerlei tekstsoorten bestuderen, zoals klachtbrieven, columns en boekverslagen. Je kijkt daarbij niet alleen naar de *inhoud*, maar je bestudeert ook de *manier* waarop deze inhoud onder woorden is gebracht. Je richt je aandacht dus op de *schrijfstijl*. Je gaat zelf experimenteren met verschillende stijlen. Het doel daarvan is dat je je bewust wordt van schrijfstijl en de mogelijkheden die stijl je biedt. Een tweede doel is dat je inzicht krijgt in de sterke en zwakke punten van jouw eigen schrijfstijl. Een derde doel is dat je nieuwe schrijfstrategieën leert, zodat je keuzemogelijkheden bij het schrijven toenemen.

Niet alle theorie komt terug in de verwerkingsopdrachten: dat is niet nodig en het zou te saai zijn. Het is echter wel de bedoeling dat je alle theorie leest, omdat deze theorie je helpt om stijlbewustzijn te ontwikkelen. Daarom hebben we van het lezen van de theorieblokken steeds een aparte opdracht gemaakt.

Je leert werken met tien stijlstrategieën. Deze strategieën vind je steeds aan het einde van een hoofdstuk. Bij alle schrijfstrategieën horen uitlegfilmpjes. Die filmpjes kun je thuis bekijken op YouTube: *De taal meester*.

Opbouw van de hoofdstukken:

Introductieopdracht	<i>Deze maak je in de syllabus.</i>
Nieuwe theorie	<i>Markeer tijdens het lezen de belangrijke informatie.</i>
Verwerkingsopdrachten	<i>Deze maak je in de syllabus.</i>
Schrijfdossieropdrachten	<i>De schrijfoopdrachten maak je digitaal. Uiteindelijk heb je een dossier met acht geschreven teksten.</i>
Samenvatting: schrijfstrategieën	<i>Bij ledere strategie hoort een of meer uitlegfilmpje(s). Je vindt ze op YouTube: De taal meester.</i>

1 VERSCHILLENDE SCHRIJFSTIJLEN

S C H R I J F S T I J L

Passend

Correct

Duidelijk

Aantrekkelijk

Opvallend

Inleiding

In dit eerste hoofdstuk maak je kennis met verschillende schrijfstijlen en je leert werken met de eerste twee **stijlstrategieën**: (1) *de juiste toon* en (2) *concrete woorden*. Je vindt het stappenplan dat hoort bij deze stijlstrategieën aan het einde van dit hoofdstuk op blz. 11.

1 - 1 Introductie-opdracht

Yana Gudde uit klas 3VB ziet thuis op haar computer dat het cijfer voor haar boekbespreking nog steeds een 5.5 is, terwijl het een 6.5 zou moeten zijn. Haar docent had namelijk vergeten een bonuspunt mee te tellen. Yana had al drie keer in de les gevraagd of hij het cijfer wilde aanpassen, maar dat is tot nu toe niet gebeurd. Ze mailt nu meneer Daan Hollander (haar docent Nederlands) met de vraag het cijfer aan te passen, zodat dit juiste cijfer nog meetelt voor het rapport.

a Schrijf een kort mailtje van Yana Gudde aan Daan Hollander (maximaal 50 woorden).

b Lees tekst 1 tot en met 6. Dit zijn zeven korte mailtjes die verstuurd zijn aan een docent Nederlands. Alles is letterlijk overgenomen, ook spelfouten, alleen de namen zijn aangepast. Je let op de stijl van de mailtjes. Plaats de teksten in een rangorde: van minste stijl tot beste stijl.

Minste stijl

Beste stijl

1	2	3	4	5	6
tekst	tekst	tekst	tekst	tekst	tekst

c Bij opdracht 1a heb je zelf een mailtje geschreven. Waar zou je jouw mail plaatsen in het schema? (bijvoorbeeld: op nummer 2, 3, 7). Licht je keuze toe.

Tekst 1

Van Yana Gudde

Aan Daan Hollander

Geachte meneer Hollander

Vrijdag was ik ziek, en ik heb dus ook het SO gemist. Ik wil het SO graag dinsdag in het centraal inhaalmoment inhalen. Zou u de toets daar voor me klaar willen leggen?

Alvast bedankt

Groetjes van Yana Gudde

Tekst 2

Van Yana Gudde
Aan Daan Hollander

Waarom heb ik maar een voldoende op mijn rapport voor inzet wat heb ik misdaan

Tekst 3

Van Yana Gudde
Aan Daan Hollander

Meneer, het cijfer is nog steeds niet veranderd.
en mijn ouders denken nog steeds dat ik een 4,5 gemiddeld voor nederlands sta terwijl dat een 6 moet zijn.

m.v.g. Yana Gudde

Tekst 4

Van Yana Gudde
Aan Daan Hollander

Hoi meneer Hollander

Ik heb op Magister nog een 8.0 staan voor het poëziewerkstuk, maar ik heb bij mijn boekbespreking een bonuspunt verdiend. De 8.0 moet dus een 9.0 worden. Zou u het cijfer willen aanpassen voordat het rapport gemaakt wordt?

Alvast bedankt.

Groetjes Yana Gudde uit 3he.

Tekst 5

Van Yana Gudde
Aan Daan Hollander

U zou mijn cijfer van 2,7 nog veranderen naar 3,2 omdat u een opdracht niet had nagekeken bij de woordjes toets gr Yana

Tekst 6

Van Yana Gudde
Aan Daan Hollander

Meneer ik had nog niet op de planning gekeken want mijn itslearning deed heel raar en nu kom ik er pas achter dat ik morgen mijn betoog moet doen en ik heb nog helemaal niks en wat moet ik nu doen??

1 - 2 Lees de theorie

Het woord *stijl* wordt voor veel verschillende zaken gebruikt, zoals schrijfstijl, kledingstijl en een presentatiestijl. We vinden een presentatiestijl bijvoorbeeld helder, saai of opvallend. Maar wat is stijl precies? Lees hierover de theorieblokken 1, 2 en 3.

1. Inleiding: wat is stijl?

Wat verstaan we eigenlijk precies onder schrijfstijl? Stijl gaat niet over *wat* je wilt zeggen, maar over *hoe* je iets zegt. Een voorbeeld maakt dat duidelijk. Stel je voor dat je iemand gemaild hebt met een belangrijke vraag. Na een week krijg je antwoord. In dat geval kun je in verschillende stijlen reageren:

1. Hartelijk dank voor uw antwoord.
2. Superfijn, uw reactie.
3. Ik ben zeer verheugd uw bericht te ontvangen.
4. Fijn dat je me terugmailt, ik zat erop te wachten.
5. Had dit nou zo lang moeten duren.
6. Hoe kan ik u bedanken voor de wonderschone antwoorden op mijn vragen?
7. Uw antwoord wordt bijzonder gewaardeerd.
8. Hè, hè, fijn dat je eindelijk naar je mail omkijkt en me antwoordt.
9. Toppie, ik kan weer vooruit 😊
10. Uw antwoord is voor mij een vlam van hoop in de verder duistere reis die mijn leven heet.

De boodschap van al deze zinnen is grotendeels dezelfde. Het is de stijl die elke keer anders is. Je kunt een boodschap dus overbrengen in verschillende schrijfstijlen, bijvoorbeeld: deftig, zakelijk, vriendelijk of formeel. Maar ook: bot, spottend of juist liefdevol. Je stijlkeuze heeft effect op de lezer. Als je een mailtje schrijft aan een leraar, maakt het uit of je begint met 'Beste meneer', 'Hoi meneer', 'Hallo', of helemaal geen aanhef kiest. In de eerste zin van je mail sta je voor een nieuwe keuze: kies je voor de aanpreekvorm 'je' of 'u'? Een passende keuze maakt contact plezieriger. Een niet-passende stijl staat contact juist in de weg.

2. Verschillende stijlen voor verschillende situaties

Je kunt niet meteen zeggen dat de ene stijl beter is dan de andere. Het verschilt immers per situatie welke stijl passend is. Schrijfstijl lijkt in die zin op kleding. Een goed gevulde kledingkast is prettig en in veel gevallen ook nodig. Een gestreken blouse met stropdas is *functioneel* als je naar een chique feest gaat, maar niet als je in de bergen wandelt. Nette kleding heeft een andere werking dan stoere kleding of romantische kleding. Als je op zaterdagmorgen bij de Albert Heijn werkt, is een broek met grote gaten erin geen goed idee. Het is zelfs niet toegestaan. Maar diezelfde avond, in de disco, doet de gatenbroek het opeens prima.

Verschillende kleren passen bij verschillende situaties en zo is het ook met schrijfstijl. Bij *stijl* leer je om je schrijfstijl aan te passen aan je lezersgroep en je schrijfdoel. We geven een voorbeeld. Het schrijfdoel *informer* komt bij heel veel teksten terug. Schoolboekteksten, zakelijke brieven, profielwerkstukken zijn allemaal informatief bedoeld. Bij een informatief doel past een schrijfstijl met passende verwijswaarden, goedgeplaatste signaalwoorden en kernzinnen die op een logische plek in de alinea staan. Deze *stijlkenmerken* zorgen ervoor dat de lezer de informatie snel en gemakkelijk kan begrijpen. Ze maken een tekst plezierig om te lezen. Het lijkt zo logisch. Maar ervaren schrijvers weten: een tekst die gemakkelijk is om te lezen, is meestal moeilijk om te schrijven.

3. Stijl doet ertoe

Met een zorgvuldige stijl help je de lezer om je boodschap te begrijpen, het maakt je teksten ook aantrekkelijk. Een zorgvuldige stijl ontwikkel je echter niet alleen voor de lezer (de buitenwereld),

maar ook voor jezelf (je binnenwereld). Door heel precies je woorden te kiezen, maak je de zaken helder. Bijvoorbeeld bij persoonlijke kwesties. *Wil ik na mijn eindexamen meteen op kamers?* Zo'n vraag roept nieuwe vragen op. Want wat is 'meteen'? Als ik de eerste studiepunten binnen heb, of 'meteen' meteen? En hoe groot is zo'n 'kamer' dan? En wat wil ik nog meer? Een vaste relatie of eerst experimenteren? Of een open relatie? Maar wat is dat dan: een 'open' relatie? Kan een relatie ook te 'open' zijn? En wanneer houdt een 'experiment' op een experiment te zijn? En als je zelf helderheid hebt over de betekenis van al deze woorden, dan is het nog maar de vraag of die woorden precies hetzelfde betekenen voor je partner.

Kortom, woorden doen ertoe. Je kunt ze wikken en wegen. Je kunt ze verdraaien, verwerpen, weer ophalen, afstoffen, haten en koesteren. Je kunt spelen met stijl. Daarover gaat deze module.

1 - 3 Verwerkingsopdracht

Wendy de Vries (vwo-4) heeft in november boeken geleend van de schoolbibliotheek, maar ze heeft deze nooit teruggebracht. Ze kreeg er twee mailtjes over waar ze niet op heeft gereageerd. Nu, in maart, krijgen haar ouders een pittige mail van school. Wendy moet de geleende boeken snel terugbrengen, anders volgen zware maatregelen.

a Lees tekst 7 en 8.

b Er is een verschil in toon tussen tekst 7 en tekst 8. Omschrijf de toon van beide mails in een paar woorden.

c Stel dat de mail aan jou was geschreven. Welke mail zou jij dan het meest prettig vinden om te lezen? Leg uit waarom (20 – 30 woorden).

d Welke mail is het meest duidelijk? Leg uit waarom (20 – 30 woorden).

Tekst 7

Aan de ouders / verzorgers van Wendy de Vries,

Afgelopen periode is door een medewerkster van de bibliotheek van onze school geconstateerd dat enkele uitgeleende boeken ondanks herhaaldelijke schriftelijke aansporingen daartoe en ondanks dat de inleverdatum inmiddels al geruime tijd is overschreden nog steeds niet geretourneerd zijn in de schoolbibliotheek. Met dit schrijven willen wij u, als ouders / verzorgers van Wendy de Vries uit vwo-4, met klem wijzen op deze zeer ernstige nalatigheid. Als uw kind de boeken niet binnen

afzienbare tijd retourneert, dan zijn wij genoodzaakt om drastische maatregelen te nemen; waarbij schorsing zeker niet uit te sluiten valt. Ook zullen in dat geval de gemaakte kosten, te weten de nieuwprijs van de boeken en de administratiekosten, volledig in rekening gebracht moeten worden. Wij verwachten dan ook dat uw kind per ommekeer de boeken inlevert en dat daarbij tevens aan de openstaande boete wordt voldaan. Voor eventuele vragen verwijzen wij u naar de bibliothecaresse van onze schoolbibliotheek.

Hoogachtend,

drs. J.P.M.D. Kneplé (rectrix Vondelcollege)

Tekst 8

Beste ouders van Wendy de Vries,

Wendy heeft op 18 november drie boeken geleend van de schoolbibliotheek. Deze boeken had ze uiterlijk 18 januari moeten inleveren, maar dit heeft ze niet gedaan. Ze heeft daarna ook niet gereageerd op twee herinneringsmails van de bibliotheekmedewerkster. Dit kost ons veel extra werk. Wij vinden het daarnaast vervelend dat Wendy niet reageert op de mails.

Wij verwachten dat jullie hierover in gesprek gaan met jullie dochter. Wendy kan tot 25 maart de boeken inleveren. Ze moet ook uiterlijk 25 maart de boete (€11,50) betalen. Als ze dit niet doet, wordt ze geschorst. We zullen in dat geval ook de nieuwprijs van de boeken en de extra administratiekosten in rekening brengen.

Wij gaan ervan uit dat dit niet nodig is en dat Wendy zich houdt aan deze allerlaatste inleverdatum. Als u vragen heeft, kunt u contact opnemen met mevrouw Boeken, onze bibliothecaresse. Ze is te bereiken onder nummer 0314 325331.

Met vriendelijke groet,

José Kneplé, rectrix van het Vondelcollege

1 - 4 Lees de bespreking van tekst 7 en 8

We kunnen schrijfstijl op verschillende manieren beoordelen door er vragen over te stellen. Zo kunnen we de volgende vragen stellen aan tekst 7 en 8:

- Draagt de stijl bij aan het doel van de tekst?
- Zijn de zinnen helder en dus duidelijk voor de lezer?
- Zijn de gekozen woorden duidelijk?

Deze vragen komen aan bod bij de bespreking van tekst 7 en 8. Lees deze bespreking.

Bespreking van tekst 7 en 8

Schrijfstijl en schrijfdoel

Tekst 7 en 8 zijn beide geschreven in foutloze taal: ze bevatten geen spelfouten, geen zinsbouwfouten en geen interpunctiefouten. Toch vinden taalprofessionals de stijl van tekst 7 *minder sterk* dan die van tekst 8. Waarom? Beide mails hebben uiteraard hetzelfde doel. De mails zijn bedoeld om (1) te informeren en (2) aan te sporen tot handelen. Wendy en haar ouders moeten heel precies weten *wát* ze moeten doen en *waaróm* ze dat moeten doen. De schrijfstijl van tekst 8 ondersteunt deze doelen beter dan die van tekst 7. Welke kenmerken zorgen daarvoor?

Logische opbouw

Het eerste wat opvalt is de vormgeving. Tekst 7 heeft geen alinea-indeling. De lezer moet dus zelf uitzoeken waar een nieuw onderwerp begint. Bij tekst 8 is de informatie geordend in drie alinea's. De eerste alinea is informatief: er wordt verteld wat er is gebeurd. De tweede alinea vertelt precies wat er wordt verwacht van Wendy en haar ouders. Het doel is: aansporen tot handelen. De derde alinea verwijst naar de mogelijkheden voor hulp en verder contact. Bij tekst 8 is de informatie logisch geordend. De opbouw is helder en de alinea-indeling ondersteunt deze ordening.

Duidelijke zinnen

Het tweede wat opvalt is het verschil in zinslengte. Beide mails hebben exact 150 woorden. Tekst 7 bestaat uit 6 zinnen: de gemiddelde zinslengte is 25 woorden per zin. Tekst 8 bestaat uit 12 zinnen: de gemiddelde zinslengte is 12,5 woord per zin.

De lange zinnen van de eerste mail maken de informatieoverdracht lastig. Waarom? Een lange zin is niet per se moeilijker dan een korte zin. Wel moet de lange zin dan helder zijn opgebouwd, en dat is een hele kunst. Lange zinnen zijn vaak samengesteld: ze bestaan dan uit twee of meer kleinere zinnen. Zulke lange zijn complex en soms erg ingewikkeld. In tekst 7 vind je hiervan enkele voorbeelden. Die zinnen zijn niet *fout*, maar ze zijn moeilijker dan nodig is. De lezer moet veel moeite doen om te bepalen wat de kern van de zin is. Bovendien wordt het werkgeheugen onnodig belast. De lezer moet immers verschillende mededelingen tegelijkertijd verwerken. Uit onderzoek blijkt dat moeilijke zinnen het leestempo vertragen en tekstbegrip bemoeilijken. Je kunt het vergelijken met een computer waar veel programma's tegelijkertijd open staan. Zo'n computer werkt trager. Vergelijk de volgende zinnen uit tekst 7 en 8:

Wij verwachten dan ook dat uw kind per ommegaande de boeken inlevert en dat daarbij tevens aan de openstaande boete wordt voldaan. →

Wendy kan tot 25 maart de boeken inleveren. Ze moet ook uiterlijk 25 maart de boete (€11,50) betalen.

Duidelijke woorden

Het derde wat opvalt is dat tekst 7 minder concreet is dan tekst 8. Bij een informatief doel past een concrete stijl. De aanduiding 'enkele boeken' (tekst 7) is minder informatief dan de aanduiding 'drie boeken' (tekst 8). Dit is een probleem. De schrijver kan er namelijk niet vanuit gaan dat Wendy nog precies weet hoeveel boeken ze moet terugbrengen. Waarschijnlijk liggen die boeken ook niet netjes op een stapeltje op haar bureau. Wendy zal dus moeten gaan zoeken. Dan is het voor Wendy (en haar ouders) belangrijk om te weten dat ze naar 'drie boeken' moet zoeken, en niet naar twee of vier. Bij het schrijven van een tekst helpt het om je te verplaatsen in de situatie van lezer en je de vraag te stellen: wat moet de lezer precies weten?

'Vage woorden' maken een tekst minder helder. Voorbeelden hiervan zijn: *een beetje, nogal, de meeste, vaak, enkele, een aantal, meestal, soms*. Deze woorden zijn niet per se fout, maar onnodig gebruik ervan maakt je tekst minder duidelijk. Andere voorbeelden: *in zekere zin, de afgelopen jaren, tegenwoordig*. Ben ook voorzichtig met het gebruik van 'algemene (persoons)aanduidingen' zoals *men, iemand, je, enkelen, het*. Vervang deze woorden, als dat mogelijk is, voor concrete woorden.

Ook werkwoorden kunnen vaag zijn: Ik zal het huiswerk *proberen* te maken. (Ga je het nou wel doen of juist niet?) Het helpt om 'vage formuleringen' in je schrijfwerk te gaan herkennen. Als je een 'vaag' woord hebt herkend, kun je daarna vaststellen of het woord een duidelijke functie heeft in de tekst. Als dat niet zo is, kun je het beter schrappen of vervangen door concrete informatie.

1 - 5 Verwerkingsopdracht

a Markeer (of onderstreep) in tekst 7 en 8 alle niet concrete woorden of vage formuleringen. Bestudeer vervolgens de verschillen tussen beide teksten.

b Tekst 7 heeft geen alinea's. Je hebt zojuist gelezen dat dit het lezen bemoeilijkt. Je kunt deze mail onderverdelen in drie alinea's. Markeer het woord waarmee de tweede alinea het beste kan beginnen.

c Markeer het woord waarmee de derde alinea het beste kan beginnen.

d Plaats de volgende zes aanheffen op volgorde: van informeel naar formeel.

(1) *Hoi meneer Hollander*, (2) *Beste meneer Hollander*, (3) *Hee pik*, (4) *Weledele heer Hollander*, (5) *Dag meneer Hollander*, (6) *Heyy Daan*.

informeel

formeel

e Als je naar een docent mailt, welke aanhef heeft dan jouw voorkeur? Markeer deze aanhef.

f Plaats de volgende afsluitingen op volgorde: van informeel naar formeel.

(1) *Dag*, (2) *Groetje*, (3) *Dikke doei*, (4) *Mvg*, (5) *Inmiddels verblijf ik*, (6) *Groet*, (7) *Met vriendelijke groet*, (8) *Toedels*,

informeel

formeel

g Als je naar een docent mailt, welke afsluiting heeft dan jouw voorkeur? Markeer deze afsluiting.

h Bij de bespreking van tekst 7 en 8 wordt gesproken van 'taalprofessionals'. Je docent Nederlands is bijvoorbeeld zo'n professional. Taalprofessionals zijn ook in andere beroepen dan onderwijs werkzaam. Noem drie van deze beroepen.

SCHRIJFDOSSIER OPDRACHT 1

Wendy's ouders lezen de mail op vrijdagmiddag 20 maart. Wendy heeft diezelfde middag een 'goed gesprek' met haar ouders. Na lang zoeken vindt ze twee boeken terug, het derde blijft zoek. Wendy moet van haar ouders op zondag een antwoordmailtje schrijven, gericht aan mevrouw Boeken en mevrouw Kneplé. Je schrijft Wendy's mail twee keer, waarbij je experimenteert met schrijfstijl. De twee mailtjes gaan over hetzelfde onderwerp, maar de *schrijfstijl* van de mailtjes is (heel) verschillend.

1A Allereerst schrijf je een antwoord op tekst 7. Je bepaalt bij dit antwoord zelf de schrijfstijl. Je kunt kiezen voor een opstandige, een onderdanige een formele, een 'vage' of een sarcastische stijl. Je mag ook voor heel andere stijl kiezen. Zorg ervoor dat je schrijfstijl opvalt. Houd de volgende punten in de gaten. Je mail heeft drie doelen:

1. voldoen aan de eis van je ouders (je moet van je ouders een beleefd mailtje schrijven);
 2. je wilt niet geschorst worden of extra straf krijgen;
 3. de ontvangers met je woordkeuze laten merken dat je het allemaal 'zwaar overdreven vindt'.
- Aantal woorden: 100 -200. Noteer het aantal woorden tussen haakjes onder je tekst.

1B Je tweede mailtje is een antwoord op de tekst 8. Je schrijfstijl is helder, zakelijk en betrokken. Ook deze mail heeft drie doelen:

1. informeren: kort uitleggen wat redenen zijn voor het late inleveren;
2. alle problemen oplossen;
3. excuses aanbieden en daarmee de 'relatie herstellen'. Aantal woorden: 140 -220. Noteer het aantal woorden tussen haakjes onder je tekst.

Controleer je tweede mailtje. Analyseer of de stijl passend en duidelijk is. Herschrijf zo nodig je tweede mailtje met behulp van [stijlstrategie 1](#) en [2](#).

De juiste toon: stijlstrategie 1

→ zie ook: de taal meester

1. Maak een plaatje in je hoofd van degene(n) aan wie je schrijft.
2. Stel de vraag: hoe is mijn relatie met de lezer(s): bevriend / zakelijk / eerste contact etc.?
3. Bedenk welke aanspreekvorm daarbij prettig is: *je* of *u*? *Hallo...*, *Dag...*, *Beste...* etc.

Concrete woorden: stijlstrategie 2

→ zie ook: de taal meester

1. Markeer in je tekst de niet-concrete woorden en de 'vage formuleringen' (blz. 9).
2. Bepaal of deze woorden vervangen kunnen worden door concrete formuleringen. Soms kan dat niet: het niet-concrete woord heeft dan een functie. In dat geval: laat het woord staan.
3. Als het wel kan, is de concrete formulering aan te raden.
4. Vage formuleringen zijn soms gewoon overbodig. In dat geval: schrappen.

2 EEN COHERENTE TEKST

S C H R I J F S T I J L

Passend

Correct

Duidelijk

Aantrekkelijk

Opvallend

Inleiding

Op school (en later op je werk) hebben veel teksten een informatief doel. Bij een informatief tekstdoel wil je dat je tekst *duidelijk* is om te lezen. Verwijswoorden en signaalwoorden zorgen voor duidelijkheid binnen teksten; ze creëren *samenhang*. Een ander woord voor *samenhang* is *coherentie*. Je gaat in dit hoofdstuk analyseren hoe coherentie in teksten tot stand komt. Je leert daarnaast zorgvuldig werken met (3) *signaalwoorden* en met (4) *verwijswoorden, synoniemen en omschrijvingen* (**stijlstrategie 3 en 4** op blz. 18)

2 - 1 Introductie-opdracht

Lees het stuk 'De Tweede kamer'. Leg precies uit waarom je dit geen tekst kunt noemen. Je moet bij deze uitleg dus een of meer kenmerken van een tekst noemen, en toelichten waarom het onderstaande stuk daar niet aan voldoet.

De Tweede Kamer

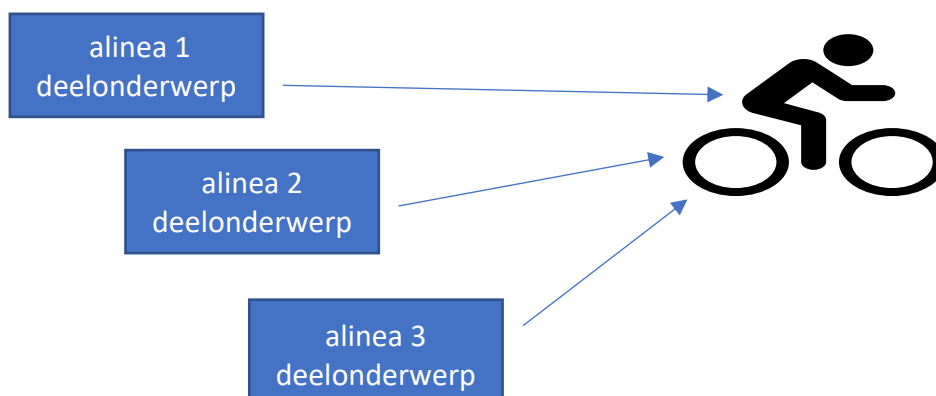
De Tweede Kamer wordt samengesteld door een verkiezing. De Tweede Kamer vergadert in de vergaderzaal aan het plein in Den-Haag. Deze vergaderzaal wordt verlicht door 233 lampen. 233 is een priemgetal. Tegenwoordig worden er bijna geen gloeilampen meer verkocht. De wetenschapper Edison heeft in 1879 het patent van de gloeilamp gekocht van Harry Woodward en Matthew Evans. In de islamitische jaartelling duurt het jaar 1879 van 1296 – 1297. Het bijvoeglijke naamwoord 'islamitisch' wordt geschreven zonder hoofdletter, net als bijvoorbeeld 'christelijke' en 'hindoestaanse'; het woord Islam schrijf je echter wél met een hoofdletter.

2 - 2 Lees de theorie

De theorieblokken 4 en 5 gaan over de coherentie (samenhang) van teksten.

4. relationele coherentie

Een tekst heeft altijd een onderwerp, bijvoorbeeld: *fietsen naar het werk*. Een tekst heeft ook altijd een hoofdgedachte, bijvoorbeeld: *de overheid moet het fietsen naar het werk financieel belonen*. Bij een *samenhangende* tekst ondersteunt elke alinea de hoofdgedachte.

Elke alinea van een tekst heeft een eigen (deel)onderwerp. Als het goed is, onderhouden alle zinnen in zo'n alinea een verband met dat deelonderwerp. In een duidelijke tekst worden die verbanden waar nodig aangegeven, allereerst met signaalwoorden.

Met signaalwoorden geef je dus expliciet aan wat het verband is tussen zinnen en tussen alinea's. Daarmee help je de lezer. Kijk maar naar de volgende zinnen. In de zinnen 1 en 2 ontbreekt een signaalwoord. De lezer moet dan zelf bepalen wat het verband is tussen de twee mededelingen. De vraag is ook: is er wel een verband?

1 *Het stortregende vandaag. Mijn vader ging op de fiets naar zijn werk.*

2 *Ik hoop dat we voor morgen geen huiswerk krijgen. Vanmiddag ga ik naar de verjaardag van mijn oma.*

De volgende zinnen zijn wel verbonden door signaalwoorden. Ze zijn daarmee een stuk duidelijker:

3 *Het stortregende vandaag. Toch ging mijn vader op de fiets naar zijn werk.*

4 *Hoewel het vandaag stortregende, ging mijn vader op de fiets naar zijn werk.*

5 *Ik hoop dat we voor morgen geen huiswerk krijgen, want vanmiddag ga ik naar de verjaardag van mijn oma.*

6 *Ik hoop dat we voor morgen geen huiswerk krijgen. Vanmiddag ga ik namelijk naar de verjaardag van mijn oma.*

Als je wilt kijken of een tekst goed is geschreven, kun je alle signaalwoorden in de tekst (1) markeren en vervolgens (2) bestuderen. Je analyseert dan de *relationele coherentie* van de tekst. Deze analyse biedt twee voordelen:

- Na deze analyse kun je bepalen of er signaalwoorden moeten worden geschrapt, aangevuld of veranderd.
- Door de relationele coherentie van een tekst te analyseren, kun je zorgvuldig bepalen welke stukken tekst overbodig zijn. Immers, de stukken die niets of weinig met de hoofdgedachte te maken hebben, kun je schrappen.

5. referentiële coherentie

Terug naar ons voorbeeld. Een tekst heeft als onderwerp 'fietsen naar het werk'. Iedere alinea van deze tekst behandelt een (deel)onderwerp, bijvoorbeeld: *de e-bike*. Het woord *e-bike* zal dus vaak gebruikt worden in die alinea. Bovendien kan er naar het begrip *e-bike* worden verwezen met hulp van verwijswaarden (hij, deze), synoniemen (elektrische fiets) en omschrijvingen (gemaksfiets). Door al deze woorden te markeren, maak je zichtbaar of de verwijsstructuur van een alinea sterk is, of juist niet. Je analyseert dan de *referentiële coherentie* van de tekst. Ook deze analyse biedt twee voordelen:

- Na deze analyse kun je bepalen of er (verwijs)woorden moeten worden geschrapt, aangevuld of veranderd.
- Door de referentiële coherentie van een tekst te analyseren, kun je zorgvuldig bepalen welke zinnen overbodig zijn. Immers, de zinnen die geen duidelijke relatie hebben met het onderwerp van de alinea, kun je schrappen of aanpassen.

Synoniemen en omschrijvingen zorgen voor variatie in een tekst, maar ze hebben soms ook een informerende functie. Kijk maar naar de volgende zinnen:

1. Op de Veluwe loopt sinds kort weer een wolf rond. Dit roofdier voedt zichzelf vooral met reeën, maar hij eet ook schapen. Boeren zijn dan ook niet blij met de komst van de wolf.

2. In de Europese Unie is het klonen van huisdieren en vee verboden. Maar in China kijken ze niet op een kopietje meer of minder.

Met de omschrijving 'roofdier' voegt de schrijver nieuwe informatie toe: de wolf is een jager en vleeseter. Deze toevoeging is functioneel gezien de mededeling van de zin: het gaat om het eetpatroon van de wolf. De tweede zin komt uit een informatieve tekst voor onderbouwleerlingen. Sommige leerlingen zullen het woord 'klonen' niet (goed) kennen. De omschrijving 'een kopietje' brengt duidelijkheid, zonder dat de schrijver het begrip 'klonen' nadrukkelijk heeft gedefinieerd. Op deze manier worden functionaliteit en taalvariatie gecombineerd.

2 - 3 Verwerkingsopdracht

Het gebruik van signaalwoorden heeft invloed op de structuur van zinnen. Sommige signaalwoorden passen in goed onderschikkende zinnen (OS), sommige in nevenschikkende zinnen (NS) en weer andere voelen zich vooral thuis in enkelvoudige zinnen (EV). Kijk maar naar het schema:

1. EV	Ik ga met de trein. De trein is immers goed voor het milieu.
2. NS	Ik ga met de trein want dat is goed voor het milieu.
4. OS	Ik ga met de trein, terwijl dit niet goed is voor het milieu.
5. NS	Ik wil het milieu steunen, kortom: ik ga met de trein.

a Noteer in het volgende schema zeven variaties over *Toska* en *haar muzieksmaak*. Je vult zelf leestekens aan (punt, komma, puntkomma of dubbelepunt). Gebruik bij de eerste variaties de signaalwoorden die in de linkerrij zijn voorgeschreven. Voor de andere drie zinnen kies je zelf het signaalwoord. Geef bij iedere variatie aan of die enkelvoudig (EV), nevenschikkend (NS) of onderschikkend (OS) is. Sommige verbanden vragen om een tegenstelling, andere juist niet. Je kiest dus per verband voor een *beroerde smaak* of voor een *uitstekende smaak*.

Zo nodig kun je signaalwoorden vinden in het schema op blz. 18. Op pagina 25 vind je informatie over enkelvoudige, onderschikkende en nevenschikkende zinnen.

- EV	geen signaalwoord	Toska houdt van de liedjes van Marco Borsato. Ze heeft een beroerde / uitstekende smaak.
1	verder	Toska houdt van de liedjes van Marco Borsato, maar verder heeft ze een uitstekende smaak.
2	echter	
3	hoewel	
4	met andere woorden	
5	mijn conclusie is	
6		
7		

b De volgende passage komt uit een tekst over *eten in de toekomst*. De tekst is geschreven voor twaalfjarigen. In de tekst staat de bijzondere formulering *de groene eiwitbommetjes*. Geef drie *verschillende* redenen waarom deze formulering sterk is.

Algen worden nu nog als luxeproduct geserveerd, maar in de toekomst gaan we ze veel meer eten. De productie van algen is namelijk goedkoop. De groene eiwitbommetjes groeien snel en hebben maar weinig voedsel nodig. Er worden nu al speciale boerderijen gemaakt voor de algenproductie.

2 - 4 Verwerkingsopdracht

Tekst 14, 15 en 16 zijn inleidende alinea's van betogen. Ze zijn als schoolexamen geschreven door drie leerlingen uit havo-5. De docent gaf een tekst een onvoldoende, een tekst een voldoende en een tekst een goed.

a Markeer in deze drie teksten alle signaalwoorden (en andere woorden) die bijdragen aan de *relationele* coherentie.

b Welke tekst kreeg van de docent de beoordeling *goed*? Licht je antwoord toe.

c Zin 6 in tekst 14 wordt duidelijker door er een signaalwoord aan toe te voegen. Dat kan op verschillende manieren. Noteer twee of drie signaalwoorden die je zou kunnen toevoegen.

d Zin 5 van tekst 14 wordt sterker door een woord toe te voegen. Bijvoorbeeld: *Het komt helaas meerdere keren per jaar voor dat er een jongere sterft door het gebruik van partydrugs*. Deze aanvulling maakt de tekst niet alleen *overtuigender*, maar ook *coherenter*. Leg dit uit.

e Het verwijswoord 'Hij' in zin 3 van tekst 14 is correct. Het is echter geen sterke keuze. *De jongen was met enkele vrienden naar een dancefestival geweest* is in deze zin een betere keuze. Leg uit waarom.

f Je kunt ook schrijven: *Het slachtoffer was met enkele vrienden naar een dancefestival geweest*. Welke omschrijving vind jij beter: 'De jongen' of 'Het slachtoffer'. Leg uit waarom.

g De coherentie in tekst 15 is onvoldoende. In gewone taal: het is een warrige tekst. Twee signaalwoorden zijn niet goed gekozen. Markeer beide woorden.

h Het verwijswoord 'er' in regel twee van tekst 15 is verwarrend. Leg uit.

i Het verwijswoord 'Ze' in regel vier van tekst 15 is verwarrend. Leg uit.

j In tekst 15 sluit deze slotzin te weinig aan bij de voorafgaande zinnen. Leg dit uit.

Tekst 14

(1) In september 2018 is een zestienjarige jongen gestorven aan de gevolgen van het XTC. (2) Deze partydrug is verboden maar wordt wel veel gebruikt, ook door middelbare scholieren. (3) Hij was met enkele vrienden naar een dancefeest geweest. (4) In de discotheek heeft hij waarschijnlijk tussen de zes en negen pillen geslikt. (5) Het komt meerdere keren per jaar voor dat er een jongere sterft door het gebruik van partydrugs. (6) Ik vind dat er streng gecontroleerd moet worden op het gebruik van partydrugs.

Tekst 15

(1) Nederland staat in de wereld bekend om zijn tolerantie van drugs, toch zijn velen van mening dat alle soorten drugs gelegaliseerd moeten worden. (2) Je leest er veel over in de media. (3) Zolang er drugs bestaan, zullen mensen ze waarschijnlijk gebruiken, of dat ze nou gewoon in de winkel kunnen worden gekocht of dat dealers ze illegaal verhandelen. (4) Ze zijn verslaafd of ze vinden drugs gewoon aantrekkelijk om soms te gebruiken. (5) Ik vind bovendien dat er streng gecontroleerd moet worden op het gebruik van drugs.

Tekst 16

(1) Heb jij wel eens drugs gebruikt? (2) Je zou niet de enige zijn. (3) Bijna een kwart van alle jongeren onder de 16 jaar blijkt wel eens cannabis gebruikt te hebben en nog eens 5 procent van deze

jongeren gebruikte ooit hard drugs als xtc. (4) Dat is niet verwonderlijk als je kijkt naar de stimulerende, verdovende of hallucinerende werking die de genotsmiddelen hebben. (5) Drugs leiden echter vaak tot een verslaving en ze zijn daarnaast schadelijk voor het lichaam. (6) Gelukkig zijn harddrugs dan ook verboden. (7) Dat moet ook zo blijven. (8) Ik vind bovendien dat er veel strenger gecontroleerd moet worden op het gebruik van harddrugs, want anders heeft zo'n verbod natuurlijk niet veel zin.

SCHRIJFDOSSIER OPDRACHT 2

Lees eerst tekst 17, een bewerkte tekst uit de *Kijk*. De tekst is nog niet compleet. Je gaat deze tekst afschrijven, maar eerst ga je de stijl van de tekst analyseren.

- a** Analyseer de coherentie van de tekst door alle signaalwoorden, verwijswaarden, omschrijvingen en synoniemen te onderstrepen.
- b** Bepaal de onderwerpen van alinea 1, 2 en 3. Noteer het onderwerp in één woord of zinsdeel.

1. _____

2. _____

3. _____

c Je hebt de eerste drie alinea's van een betoog gelezen. De hoofdgedachte van dat betoog is: *Nederland moet stoppen met het versturen van tweedehands kleding naar Afrika.*

Jij schrijft dit betoog af. Maak daarbij gebruik van de volgende informatie-elementen:

- Het weggeven van afgedankte kleding is niet goed voor de Afrikaanse kledingindustrie.
- De textielindustrie in Afrika krimpt met 5% per jaar.
- Heel veel Afrikanen dragen tweedehands kleding van Europeanen.
- Heel veel Afrikanen kopen geen kleding meer die in Afrika gemaakt wordt.

Je mag zelf aanvullende argumenten bedenken en gebruiken. Jouw aanvullende tekst voldoet aan de volgende criteria:

1. Tussen de 120 – 180 woorden.
2. Je tekst bestaat uit twee alinea's.
3. Je schrijfstijl is fel en overtuigend.
4. Je tekst is sterk coherent (**stijlstrategie 3 en 4**).

Tekst 17

Vooruit, nog maar een leuk T-shirt mee naar huis. Je hebt er wel al tien, maar ze kosten geen drol. En de ruimte in de kast is zo gemaakt door wat shirts van vorig jaar in de Leger des Heilscontainer te gooien. Ben jij er mooi vanaf en heeft een ander er nog iets aan. Toch? Nou, dat valt lelijk tegen.

Sinds de opkomst van een paar grote, voordelige kledingketens zijn er in de westerse wereld steeds meer voordelige kleren te krijgen. Die kledingbedrijven hebben uiteraard belang bij *fast fashion*: hoe vaker wij onze garderobe inwisselen voor iets nieuws, hoe hoger hun omzet. Dus buitelen de nieuwe collecties over elkaar heen en kopen we die massaal, om er net zo makkelijk weer afstand van te doen. We gooien kleren vaak niet in de prullenbak, maar we doneren ze aan een goed doel.

De verkoop van verse afgedankte kleding is veel groter dan wat er via de tweedehandswinkels kan worden verkocht. Gevolg: miljoenen kledingstukken worden rechtstreeks verscheept, vooral naar

Afrikaanse landen ten zuiden van de Sahara. Dat lijkt heel positief, maar het weggeven van kleding heeft grote negatieve gevolgen.

Stijlstrategie 3: relationele coherentie

zie ook: de taal meester

1. Markeer alle signaalwoorden.
2. Bepaal of ze passen bij het verband dat je wilt aangeven. Zo niet: aanpassen.
3. Bepaal of je bepaalde verbanden duidelijker kunt aangeven door signaalwoorden toe te voegen. Hieronder staan de belangrijkste signaalwoorden in schema.

Stijlstrategie 4: referentiële coherentie→

zie ook: de taal meester

1. Markeer het kernonderwerp van de tekst (of alinea).
2. Markeer alle verwijzingen, omschrijvingen en synoniemen.
3. Bepaal of de verwijzingen duidelijk en correct zijn. Zo niet: aanpassen.
4. Bepaal of er verwijzingen ontbreken. Zo nodig: aanvullen.
5. Herhaal stap 1 – 4 zo nodig voor andere belangrijke onderwerpen van de tekst.

Schema 1: verbanden en signaalwoorden

verbanden	signaalwoorden
opsomming	ook, verder, bovendien, en, ten eerste, ten tweede, allereerst, daarnaast
tegenstelling	echter, maar, toch, terwijl, hoewel, integendeel, daar staat tegenover
oorzaak en reden	doordat, want, omdat, immers, namelijk, vanwege, hierdoor, zodat
uitleg en voorbeeld	namelijk, bijvoorbeeld, met andere woorden, zo
conclusie en samenvatting	kortom, mijn conclusie is, dus, al met al, alles bij elkaar, samenvattend

Schema 2: gebruik van verwijswaarden

Met verwijswaarden verwijst je naar een woord of een groep woorden: het antecedent. De verwijzing en het antecedent moeten bij elkaar passen.

Naar **het-woorden** verwijst je met: het, dit, dat, zijn.

Naar **de-woorden** verwijst met:

- hij, deze, zijn (mannelijk)

- zij, ze, die, haar (vrouwelijk)

Naar **meervoudsvormen** verwijst je met: ze, die, hun.

3 EEN AFWISSELENDE TEKST

S C H R I J F S T I J L

Correct

Passend

Duidelijk

Aantrekkelijk

Opvallend

Inleiding

Iedere zin begint met een hoofdletter en eindigt met een punt, vraagteken of uitroepetek. Deze eisen staan vast, maar daarbinnen kun je eindeloos variëren. Zo kun je bijvoorbeeld enkelvoudige of samengestelde zinnen formuleren. Een enkelvoudige zin heeft maar één persoonsvorm en één onderwerp. Zo'n enkelvoudige zin is vaak kort en daardoor helder. Het is dus een goed idee om vaak enkelvoudige zinnen te formuleren. Vaak, maar niet altijd. Schrijvers krijgen immers óók het advies om met hun zinsbouw te variëren. In taaladviesboeken staat vaak dat teksten zonder afwisseling minder prettig lezen. Waarom is dat zo? In dit hoofdstuk ga je deze vraag onderzoeken. Je leert vervolgens hoe je *bewust kunt variëren met zinsstructuren (stijlstrategie 5 op blz. 25)*.

3 - 1 Introductie-opdracht

In de krant *NRC Handelsblad* verschijnt elke dag een *ikje*: een korte tekst waarin een lezer een grappige of opvallende gebeurtenis beschrijft die hem of haar is overkomen. De teksten 18 en 19 zijn twee variaties van hetzelfde *ikje*. Niet de inhoud, maar de stijl is anders. Lees beide teksten en beantwoord daarna de vragen a - g.

Tekst 18

Ik sta in een viswinkel in de IJmuider vishaven. Ik eet kibbeling. Een gezin met kind komt binnen. Het jongetje kijkt in een bak met levende krabben. Hij vindt het eng. Het jongetje is stoer. Hij blijft kijken. De moeder bestelt vis. Een krab klimt het uit het krat. Hij valt op de grond. De verkoper gooit het dier terug in de bak. Moeder vraagt wat krab kost. Ze koopt de uitgebroken krab. Ze vraagt een bakje. Moeder verdwijnt met zoon en krab in het bakje naar buiten. Ze komt even later terug met het lege bakje. De zoon is heel trots. 'Die krab had zijn best gedaan om te ontsnappen,' zegt de moeder. 'Ik gunde die krab dus zijn vrijheid.'

Tekst 19

Terwijl ik in een viswinkel in de IJmuider vishaven sta en kibbeling eet komt een gezin met kind binnen. Het jongetje die het eng vindt, kijkt toch in een bak met levende krabben en omdat hij stoer is, blijft hij kijken. De krab, die het gelukt is tijdens de bestelling uit het krat te klimmen en op de grond valt, wordt door de verkoper teruggegooid in de bak. Nadat moeder gevraagd heeft wat de krab kost, koopt ze de uitgebroken krab waarbij ze ook vraagt om een bakje. Eerst verdwijnt moeder met zoon en krab in het bakje naar buiten en vervolgens komt ze even later terug met het lege bakje terwijl haar zoon, die heel trots is, naast haar loopt. De moeder zegt dan dat de krab zo zijn best had gedaan om te ontsnappen dat zij die krab zijn vrijheid gunde.

a Welke tekst vind jij het prettigst om te lezen? _____

Bij het analyseren van schrijfstijl, beginnen taalkundigen soms gewoon met analyseren van de zinslengte. Dat ga jij nu ook doen.

b Hoeveel woorden telt de kortste zin van tekst 18 _____

c Hoeveel woorden telt de langste zin van tekst 18 _____

d Een tekst met alleen korte enkelvoudige zinnen heeft verschillende effecten. Beschrijf twee of drie van deze effecten aan de hand van tekst 18

1. _____

2. _____

3. _____

e Hoeveel woorden telt de kortste zin van tekst 19 _____

f Hoeveel woorden telt de langste zin van tekst 19 _____

g Een tekst met alleen lange samengestelde zinnen heeft verschillende effecten op de lezer. Beschrijf twee van deze effecten aan de hand van tekst 19.

1. _____

2. _____

3 - 2 Lees de theorie

a Luuk (vwo-5) schreef een betoog over *zittenblijven*. Lees de eerste alinea van zijn opstel en markeer alle enkelvoudige zinnen.

Tekst 20

(1) Een jaar geleden vertelde mijn mentor me al in maart dat ik waarschijnlijk zou blijven zitten. (2) Op dat moment zakte de moed mij in de schoenen. (3) Mijn motivatie verdween en dus deed ik de rest van het jaar niet veel meer aan school. (4) Ik heb hierdoor het schooljaar veel slechter afgerond dan nodig was. (5) Nu kwam een aantal maanden geleden op het nieuws dat de vo-raad het zittenblijven van leerlingen wil afschaffen. (6) Dat is een hartstikke goed plan.

b Lees theorieblok 6 en 7 over variatie in zinsstructuur.

6. Het effect van enkelvoudige zinnen

Een enkelvoudige zin heeft één persoonsvorm en één onderwerp. Zo'n zin beschrijft een gebeurtenis, toestand of mening. Een mogelijk effect van een enkelvoudige zin is dat de mededeling extra benadrukt wordt. Dit effect zie je terug in de openingsalinea van Luuk. In de laatste zin geeft Luuk voor het eerst zijn mening: *Dat is een hartstikke goed plan*. Door de enkelvoudige zinsstructuur krijgt zijn mening extra nadruk.

Zin 2 is ook enkelvoudig: *Op dat moment zakte de moed mij in de schoenen*. Ook deze formulering is sterk. Allereerst omdat de zin, tussen twee langere zinnen, zorgt voor afwisseling. De tweede reden is dat een korte zin ook in dit geval de mededeling krachtig maakt. Dit wordt duidelijk als je deze enkelvoudige zin vergelijkt met een samengestelde zin:

2a *Op dat moment zakte de moed mij in de schoenen.*

2b *De moed zakte mij in de schoenen tijdens het gesprek waarin de mentor mij dit vertelde.*

7. Het effect van samengestelde zinnen

Samengestelde zinnen voegen twee of meer deelzinnen samen, zodat het verband tussen de verschillende zinnen duidelijk wordt. Dit kan op twee manieren.

1 Het nevenschikkende verband. Bij nevenschikking worden twee hoofdzinnen aan elkaar gekoppeld. Beide mededelingen zijn dan gelijkwaardig; ze zijn dus even belangrijk. Je gebruikt daarvoor de nevenschikkende voegwoorden *en*, *maar*, *want* of *of*, of je gebruikt een komma. Met een nevenschikkende verband kun je op een vlotte manier meerdere gebeurtenissen of meningen achter elkaar plaatsen. Zin 3 in de tekst van Luuk is hiervan een goed voorbeeld:

3 *Mijn motivatie verdween en dus deed ik de rest van het jaar niet veel meer aan school.*

Nevenschikking heeft nog een tweede voordeel. Soms kun je bij nevenschikking zinsdelen samentrekken (weglaten). Dat maakt je schrijfstijl levendiger en 'sneller'. Kijk maar naar de volgende twee zinnen:

*Rosanne koopt een blauwe blouse. Rosanne trekt de blauwe blouse meteen aan.
Rosanne koopt een blauwe blouse en trekt hem meteen aan.*

Nevenschikkende voegwoorden werken als 'lijm': je kunt er gemakkelijk deelzinnen mee aan elkaar plakken. Er is ook een risico. Als je te veel lijm gebruikt, wordt je schrijfstijl 'kinderachtig':

Rosanne koopt een blauwe blouse en betaalt hem van haar verdiende geld en ze trekt hem meteen aan want ze is heel nieuwsgierig naar de mening van haar vriendinnen.

2. Het onderschikkende verband. Bij onderschikking worden een hoofdzin en een bijzin aan elkaar gekoppeld. De bijzin kan niet als een losse zin worden geschreven, omdat ze een functie heeft in de hoofdzin. Met onderschikking kun je verschillende verbanden aangeven, zoals *tijd* of *reden* / *gevolg*.

*Nadat Rosannes loon binnenkwam [bijzin], kocht ze meteen een blauwe blouse [hoofdzin].
Rosanne koopt een dure blouse [hoofdzin], omdat ze veel geld heeft verdiend [bijzin].*

De zinsstructuur van onderschikkende zinnen is meestal moeilijker dan die van nevenschikkende zinnen. Het kan lastig zijn om onderschikkende zinnen foutloos te schrijven. De volgende tips kunnen je daarbij helpen:

- (1) Maak zinnen niet te lang. Twee of hooguit drie deelzinnen is (meestal) ruim voldoende.
- (2) Wissel af: schrijf niet te veel onderschikkende zinnen achter elkaar.

3 - 3 Verwerkingsopdracht

Tekst 21 is een alinea uit een opstel van Michiel (vwo-6) over *de voordelen van cosmetische chirurgie*. Er is in deze tekst een mooie afwisseling tussen enkelvoudige en samengestelde zinnen. De samengestelde zinnen maken de verbanden tussen de verschillende mededelingen helder. De enkelvoudige slotzin is kort en krachtig.

a Voegwoorden functioneren in samengestelde zinnen vaak tegelijkertijd als signaalwoord. Lees tekst 21 en markeer alle signaalwoorden en voegwoorden.

Tekst 21

- (1) Een voorbeeld van een cosmetisch gevormd lichaam is dat van Cher. (2) Bijna alles aan deze vrouw is enkele malen onder het mes geweest. (3) Wanneer zij ook maar één rimpeltje ziet, neemt

ze weer een facelift. (4) En als ze één gram vet op haar bovenbenen ontdekt, neemt ze een liposuctie, waarbij het vet wordt weggezogen. (5) Twee jaar geleden heeft ze zelfs twee van haar ribben laten weghalen, zodat ze een slankere taille kreeg. (6) Maar zeg nu zelf: ziet deze vrouw er niet prachtig uit? (7) En ach, al die operaties, dat is bijzaak.

b Vul de volgende tabel aan voor tekst 21. Gebruik zo nodig schema 3 en 4 (blz. 32).

Zin	Enkelvoudig	Samengesteld	Aantal deelzinnen	Voegwoorden / signaalwoorden
1	X		-	-
2				
3		X	2	wanneer
4				
5				
6				
7				

3 - 4 Verwerkingsopdracht

In een zakelijk opstel of werkstuk is het meestal geen goed idee om erg lange zinnen te formuleren. Het is wel leerzaam om ermee te experimenteren en je formuleermogelijkheden te testen.

a Maak van de enkelvoudige zinnen in kolom A of B één samengestelde zin met nevenschikkende en onderschikkende verbanden. Misschien lukt het je vier enkelvoudige zinnen te verwerken, misschien vijf, of misschien zelfs zes. Let op: je zin moet *duidelijk* en *correct* zijn! Voeg zelf voegwoorden, komma's, puntkomma's, dubbele punten, haakjes en / of streepjes toe. Je kunt natuurlijk ook andere woorden toevoegen en zinsdelen samentrekken. De zinnen bij A en B staan niet per se in de 'goede' volgorde: kies zelf met welke mededeling je begint. Kies voor set A of B.

A	B
1 Er zijn veel jonge vogeltjes in de tuin.	Veel leerlingen hebben geld nodig.
2 Onze kat vangt veel dieren.	Veel leerlingen hebben een duur abonnement.
3 Onze kat is vaak hongerig.	Veel leerlingen hebben een bijbaantje.
4 Onze kat is razendsnel.	Veel leerlingen verwaarlozen huiswerk.
5 Onze kat moet binnenblijven.	Veel leerlingen vinden hun mobieltje belangrijk.
6 Onze kat is een echte jager	Veel leerlingen krijgen gedoe met hun ouders.

3 - 5 Verwerkingsopdracht

Of een roman moeilijk of makkelijk is, hangt van verschillende factoren af, zoals de opbouw van het boek, het onderwerp en de schrijfstijl. Bij deze opdracht richt je je aandacht op de schrijfstijl van literaire romans.

a Tekst 22 bevat de eerste drie zinnen van zes verschillende literaire romans. Lees deze fragmenten en markeer daarbij alle woorden die je niet kent.

b Op de site 'Lezen voor de lijst' vind je beschrijvingen van boeken uit de Nederlandse literatuur. De boeken zijn voor lezers van 15 – 18 jaar ingedeeld in zes niveaus. Niveau 1 is (erg) eenvoudig; niveau 6 is (heel) erg moeilijk. De niveaus 3, 4 (en 5) zijn over het algemeen het meest geschikt voor leerlingen in klas 3 en 4. De zes fragmenten van tekst 22 zijn bij 'Lezen voor de lijst' ingedeeld in zes verschillende niveaus. Bepaal welk fragment bij welk niveau past, door het onderstaande schema in te vullen.

	niveau	woordgebruik en inhoud eenvoudig / gemiddeld / moeilijk	zinsbouw eenvoudig / gemiddeld / moeilijk
	1		
	2		
E	3	gemiddeld	gemiddeld
	4		
	5		
	6		

c Van welk fragment staat de schrijfstijl je het meeste aan? Leg uit waarom.

d In veel gevallen worden de niveaus 5 en 6 nog niet geschikt gevonden voor klas 4. Is dit ook voor jou het geval? Licht je antwoord toe.

Tekst 22

De eerste zinnen van zes literaire romans

A (1) De schaduw van de zware deur gleed spiegelend over de tegels van het schoolplein, de ruiten weerspiegelden de blauwe kerktoren van Lathum, de kinderen renden schreeuwend de treden van de hoge stoep af.

(2) Hans Sievez uit de vijfde klas schreeuwde noch rende, begaf zich met de oude boodschappentas van zijn moeder naar zijn vaste plek terzijde van de drukte, tussen de ingang en de muur die het schoolplein omsloot. (3) Hij haalde enkele kleurige, rafelige doeken uit de tas en spreidde ze met soepele, vaste bewegingen voor zich op de grond uit, plaatste aan de rand een lege krijtdoos die hij van de meester gekregen had.

B (1) Toen mijn oudste zoon werd geboren, was ik pas twee maanden met Simon getrouwd. (2) Wij woonden in bij mijn moeder. (3) Ik kookte in de badkamer en we sliepen met ons drieën in mijn oude meisjeskamer.

C (1) 'Waar wij vandaan kwamen, daar was het graven nat. (2) Dan voeren we uit, beugelen uit de bok, dan vol terug, het veen tot turf te drogen zetten. (3) Maar omdat iedereen dat deed, werd het water steeds dieper, het werk zwaarder; vader kreeg de beugel al bijna niet meer binnen.

D (1) *Februari 1933*. (2) Sinds ik met Jane in Meudon woon, heeft Parijs voor mij het karakter aangenomen van het stationsplein waar trams en autobussen rekening schijnen te houden met onze stappen, omdat wij er niet meer als vreemdelingen komen. (2) Het lelijke station Montparnasse, met zijn platte gevel, zijn winkels onderin, zijn twee ingangen links en rechts van de trap die men van twee kanten kan oplopen en zijn onwaarschijnlijk ruime liftkooi met een oorlogsverminkte erin, is ongemerkt voor ons geworden tot een vertrouwd huis: het voorportaal waar wij de stad al achter ons laten, zodat het kwartier boven die wielen niet meer telt.

E (1) 'Meine Güte, wat is dit hier, een sterfhuis?'

(2) Lotte Goudriaan schrok wakker uit een behaaglijke sluimer, een lichte verdoving: oud zijn en toch je lichaam niet voelen. (3) Door haar oogharen volgde ze een ronde gestalte die, naakt als zichzelf onder een badjas van onschuldig lichtblauw, de deur luidruchtig achter zich sloot.

F (1) De dag waarop de waarheid als een dode vis zou komen bovendrijven begon als de duizend dagen ervoor. (2) David opende om precies kwart voor acht de knarsende deur van de barbierszaak, draaide, terwijl het belletje nog rinkelde, het bordje van 'dicht' naar 'open', pakte het *Rotterdamnsch Nieuwsblad* van de grond, opende de kassa, zette de ketel op voor koffie en knoopte zijn schort voor. (3) De krant las hij staande, zich half bewust van het ochtendverkeer dat buiten ratelend, rinkelend en hinnikend op gang kwam.

e Schrijf drie openingszinnen als begin van een roman die speelt op jouw school. Je schrijfstijl past bij niveau 4.

Kies uit opdracht A of B.

A Aan het begin van dit hoofdstuk las je de teksten 18 en 19. Beide teksten zijn foutloos geschreven, maar de schrijfstijl kan (veel) beter.

Je gaat de perfecte versie van dit *ikje* schrijven. Kies steeds bewust voor een enkelvoudige of samengestelde zinsbouw en zorg voor afwisseling. Plaats zo nodig (nieuwe) signaalwoorden en laat waar mogelijk woorden weg. Je tekst mag maximaal 125 woorden bevatten. Geef je *ikje* een korte titel. De titel telt mee voor het aantal woorden. Gebruik **stijlstrategie (2, 3, 4)** en **5**.

B Schrijf zelf een *ikje* over een grappige of opvallende gebeurtenis die je hebt meegemaakt. Je tekst heeft maximaal 120 woorden. Geef je tekst een korte titel. Zorg voor een aantrekkelijke schrijfstijl en gebruik **stijlstrategie (2, 3, 4)** en **5**.

Stijlstrategie 5: afwisselende zinnen

→ zie ook: de taal meester

1. Wissel enkelvoudige en samengestelde zinnen af.
2. Met enkelvoudige zinnen kun je een mededeling extra krachtig maken.
3. Met nevenschikkende zinnen kun je meerdere gebeurtenissen of meningen gelijkwaardig achter elkaar plaatsen.
4. Met onderschikkende zinnen kun je verbanden aangeven zoals doel - middel, oorzaak - gevolg of tijd.
5. Maak samengestelde zinnen niet te lang: twee of drie deelzinnen zijn meestal genoeg.

Schema 3: enkelvoudige, nevenschikkende, onderschikkende zinsverbanden

Enkelvoudige zin	Eén onderwerp en één persoonsvorm. Onderwerp en persoonsvorm staan naast elkaar.
Voorbeeld	Ik (o) ga (pv) naar huis
Nevenschikking	Twee hoofdzinnen worden met elkaar verbonden. Bij een hoofdzin staan onderwerp en persoonsvorm naast elkaar.
Voorbeeld	Ik (o) ben (pv) moe en ik (o) ga (pv) naar huis.
Onderschikking	Een hoofdzin en een bijzin worden met elkaar verbonden. Bij een bijzin staan onderwerp en persoonsvorm (vaak) niet naast elkaar.
Voorbeeld	Ik (o) ga (pv) naar huis omdat ik (o) vandaag erg moe ben (pv).

Schema 4: zinsstructuren en voegwoorden

enkelvoudige zin	geen voegwoord
nevenschikkende zin	en, maar, want, of
onderschikkende zin	dat, omdat, zodat, toen, voordat, nadat, daarna etc.

4 ZINNEN IN EN UIT DE KNOOP

S C H R I J F S T I J L

Passend

Correct

Duidelijk

Aantrekkelijk

Opvallend

Inleiding

In hoofdstuk 1 heb je geleerd over passende stijl: je woordkeuze moet passen bij de situatie en bij het publiek dat je tekst leest. Vervolgens heb je geleerd hoe je schrijfstijl ervoor kan zorgen dat een tekst duidelijk en aantrekkelijk wordt. Dit hoofdstuk gaat over een ander belangrijk aspect van schrijfstijl: deze moet ook *correct* zijn. Bij een correcte stijl gaat het erom dat je geen *stijlfouten* maakt. In dit hoofdstuk leer je zorgvuldig kijken naar lange zinnen, zodat je in zulke zinnen mogelijke stijlfouten gaat herkennen. Je leert bij **stijlstrategie 6** hoe je *foutieve lange zinnen kunt verbeteren*.

4 – 1 Introductie-opdracht

Hannes van der Wal wil graag op vrijdagmiddag op tijd met zijn vrouw en twee kinderen naar Pinkpop toe. Zijn kinderen vragen dus aan de afdelingsleider of ze op vrijdagmiddag de laatste uren vrij kunnen krijgen, maar dit wordt hen niet toegestaan. Hierop schrijft meneer Van de Wal een boze mail. Lees deze mail (tekst 23) en beantwoord vraag a en b.

Tekst 23

Meneer Donderwinkel

Waar slaat dat op dat Tristan en Bennart volgende week vrijdag het zevende en achtste uur geen vrij krijgen! Mijn zoons zijn gisteren netjes op jouw kantoortje geweest en daar werden ze afgeblaft door jou! Je begon zelfs te dreigen met de leerplichtambtenaar. Asociaal noemen wij dat bij ons thuis! Ik en mijn vrouw rijden op vrijdagmiddag om half twee aan naar Pinkpop in Zuid-Limburg en nou kunnen mijn kinderen niet meerijden omdat ze van jou nog naar school moeten. Hun hebben het zevende uur tekenen (dat vak telt niet eens mee voor hun overgang) en het achtste uur Frans. Barot kan geen orde houden dus kijken ze op vrijdagmiddag alleen maar films zeggen mijn zoons en daarvoor moeten ze op school blijven? En dan moeten ze straks met de trein naar Limburg zeker? Of ik en mijn vrouw moeten op hun wachten terwijl The Foo Fighters staan te spelen op Pinkpop. Ik dacht het niet! Weet jij wel hoe duur zo'n treinkaartje kost! 32 euro per persoon! Ik weet het goed gemaakt. Of Bennart en Tristan krijgen volgende week vrijdag vrij of de school betaalt de treinkaartjes. Nou mag jij kiezen!

Groet, Hannes v/d Wal

a In het schema vind je drie mogelijke stijlproblemen terug. Welke twee stijlproblemen spelen bij de tekst van meneer Van de Wal? Omcirkel de letters.

	stijlprobleem	
A	Niet passend	Het stijlprobleem ontstaat als een formulering niet past bij een situatie of leespubliek. Je gebruikt bijvoorbeeld informele stijl in een formele taalsituatie.

B	Niet correct	De stijlfout wordt veroorzaakt door een verkeerd gebruik van grammaticaregels of stijlregels. Niet-correcte stijl levert dus in alle taalsituaties een fout op.
C	Niet duidelijk	De signaalwoorden en verwijzingen worden onvoldoende gebruikt of niet goed gebruikt. Het is onduidelijk wat het onderwerp van de tekst is en wat je erover wilt zeggen.

b Geef voor de onderstreepte zinsdelen in het schema aan of er sprake is van niet-passende stijl (NP), niet-correcte stijl (NC) of van beide.

	NP	NC	beide
<u>Waar slaat dat op</u> dat Tristan en Bennart volgende week vrijdag het zevende en achtste uur geen vrij krijgen!			
Mijn zoons zijn gisteren netjes op jouw kantoortje geweest en daar werden ze afgebekt door <u>jouw</u> .			
<u>Ik en mijn vrouw</u> rijden op vrijdagmiddag om half twee aan.....			
<u>Hun</u> hebben het zevende uur tekenen...			

4 – 2 Lees de theorie

Het verbeteren van warrige of foutieve zinnen is lastig, zelfs voor geoefende schrijvers. In theorieblok 8 wordt uitgelegd hoe je dit kunt aanpakken. Bestudeer deze theorie.

8. Hoe haal je zinnen uit de knoop?

Hoe langer de zin, hoe groter de kans dat deze onduidelijk wordt of een stijlfout bevat. Check lange zinnen dus altijd extra goed bij het nakijken van je teksten. Stel jezelf de vraag: is deze zin helemaal duidelijk voor de lezer? En is de zin helemaal correct? Als dat niet zo is, ga je de zin herformuleren. Hoe doe je dat? Je krijgt steeds foutieve zinnen te zien uit opstellen van leerlingen uit klas 4. Aan de hand van deze zinnen bespreken we vier verbeterstrategieën.

1a Afschaffen is geen goed idee we leven in de moderne tijd en moeten juist profiteren van het bestaan van het internet. →

1b Afschaffen is geen goed idee. We leven namelijk in de moderne tijd en dus moeten we juist profiteren van het bestaan van het Internet.

Het splitsen van een lange en onduidelijke zin (zin 1a) is vaak een goed idee. Je maakt dan van één lange zin twee of meer korte zinnen. Meestal moet je daarbij meer doen dan alleen een punt plaatsen en een nieuwe zin beginnen. Bij zin 1b zie je dat aan de opgesplitste zin twee signaalwoorden zijn toegevoegd. Die signaalwoorden maken het verband tussen de twee kortere zinnen duidelijk.

2a Na een drukke schooldag met al zes, zeven of acht lessen erop zitten, worden leerlingen meestal al een beetje vervelend en hebben ze geen zin meer. →

2b Een drukke schooldag heeft vaak wel zes, zeven of acht lessen. Aan het eind van zo'n dag worden leerlingen meestal een beetje vervelend. Ze hebben dan namelijk geen zin meer.

Soms voel je aan dat een zin 'niet lekker loopt', zonder dat je precies weet wat er fout is. Op zo'n moment kan het helpen er kladblaadje bij te nemen. Daarop noteer je in heel eenvoudige zinnetjes wát je precies wilt zeggen. Vervolgens herschrijf je deze zinnetjes tot een goed lopende tekst. Een goed voorbeeld hiervan zie je bij 2b. Deze herschreven versie bestaat uit kleinere, eenvoudige zinnen. Ook hier is het signaalwoord *namelijk* toegevoegd aan de enkelvoudige zin.

3a *Leerlingen die niet in de groepsapp staan, zouden zich buitengesloten kunnen voelen. Omdat er altijd berichten worden gestuurd in een groepsapp, een grappig plaatje of een mededeling over lesuitval of zelfs een lokaal wijziging. →*

3b *Leerlingen die niet in een groeps-app staan, kunnen zich buitengesloten voelen. Er worden namelijk vaak berichten en mededelingen verstuurd via de groepsapp, bijvoorbeeld over lesuitval of een lokaalwijziging. Ook worden er vaak grappige plaatjes gedeeld.*

In samengestelde zinnen worden woorden soms onterecht weggelaten. Een voorbeeld daarvan zie je in zin 3a. De zin die begint met 'Omdat' bevat een opsomming, waarbij woorden ontbreken. Bij het verbeteren moet je die aanvullen. Bij 3b zie je hoe je dit kunt doen.

4a *Examentraining kan een groot verschil maken voor de resultaten van de leerlingen en de kans op slagen wordt dan versterkt er zijn dan meer mensen die hun droom kunnen volgen en kunnen beginnen aan hun studie in plaats van het jaar overnieuw te doen. →*

4b *Examentraining vergroot de kans op slagen. Dit betekent dat meer leerlingen kunnen beginnen aan hun studie, in plaats van het eindexamenjaar opnieuw te moeten doen.*

Bij 4a lees je een zin van 43 woorden. Zo'n hele lange zin is (vrijwel) altijd een slecht idee. Check bij dit type zin allereerst of de formuleringen eenvoudiger kunnen. Het helpt ook om alle overbodige woorden te schrappen. *Examentraining kan een groot verschil maken voor de resultaten van de leerlingen en de kans op slagen wordt dan versterkt.* Waarom zo moeilijk doen? Schrijf gewoon: *Examentraining vergroot de kans op slagen.*

4 - 3 Verwerkingsopdracht

a Lees tekst 24, een inleiding van een betoog over Zwarte Piet. De inleiding bestaat uit zeven zinnen. Je gaat eerst vragen beantwoorden over de geslaagde onderdelen van tekst 16 en vervolgens over de niet-geslaagde aspecten.

b Noteer het nummer van een lange, correcte zin. _____

c Noteer de nummers van twee andere zinnen die duidelijk en correct zijn. _____

d In zin twee wordt Zwarte Piet omschreven als 'de trouwe assistent'. Dat is een sterke omschrijving, vooral omdat 'trouw' een positief woord is. De omschrijving geeft aan 'Zwarte Piet' dus een positieve lading, en dat komt overeen met de inhoud van dit betoog. Later wordt nog een ander synoniem gegeven van Zwarte Piet. Markeer in de tekst dit synoniem.

e De signaalwoorden zorgen in deze inleiding voor verbinding en eenheid. Markeer drie signaalwoorden die hieraan bijdragen.

f Noteer de nummers van drie of meer zinnen die warrig en dus onduidelijk zijn.

g Zin 3 is niet fout, maar wel langer dan nodig is. Herschrijf de zin. Zorg dat jouw zin ongeveer de helft korter is.

h Herschrijf zin 4 tot twee of meer correcte en duidelijke zinnen.

i Herschrijf zin 7, zodat de tekst correct en sterk wordt afgesloten.

j Vind je de schrijfstijl van Nicky voldoende voor havo-5? Licht je antwoord toe (20 – 30 woorden).

Tekst 24

Zwarte Piet moet blijven!

(1) Zwarte Piet wie kent hem niet, is iets wat hoort bij de Nederlandse cultuur. (2) Zwarte Piet is de trouwe assistent van onze goedheiligman, beter bekend als Sinterklaas. (3) Het Sinterklaasfeest is een feest dat bij ons al eeuwen wordt gevierd op elke plek in Nederland. (4) Tegenwoordig is er veel ophef over dat Zwarte Piet in zekere zin discriminerend is ten opzichte van de zwarte bevolking men zegt dat Zwarte Piet voortkomt uit de slavernij waar wij Nederlanders een grote rol in hebben gespeeld. (5) De slavernij is in Nederland echter al meer dan een eeuw afgeschaft. (6) We moeten niet vergeten dat dit een kinderfeest is en dat we juist de kinderen blij en vrolijk maken met deze zwarte man. (7) Kortom, Zwarte Piet heeft niets te maken met slavernij, maar wel een leuk kinderfeest.

Van: Nicky (havo-5)

4 - 4 Verwerkingsopdracht

In hoofdstuk 3 heb je een inleidende alinea van Luuk gelezen over zittenblijven (tekst 20). Robin heeft een betoog geschreven over hetzelfde onderwerp. Je leest van Robins betoog de laatste alinea van het middenstuk. Lees tekst 25a en maak de vragen a en b.

Tekst 25a

(1) Zittenblijvers kosten de scholen en overheid jaarlijks ongeveer 500 miljoen euro, blijkt uit cijfers van het CBP. (2) Dit geld kan beter worden besteed volgens de overheid en komt daarom met alternatieven zoals bijspijkercursussen en zomerscholen. (3) In een onderzoek waarbij 320 leerlingen van vijftien verschillende scholen naar een zomerschool gestuurd werden zorgde 86 procent daarvan dat ze alsnog bevorderd konden worden doordat ze het eigen niveau hadden opgekrikt tot het niveau dat wel nodig was voor de overgang naar het volgende leerjaar. (4) Op de zomerschool werd aandacht besteed aan een specifiek punt waar de leerling faalde, een effectieve manier om de leerling bij te scholen zonder dat de kostbare tijd naar punten ging waar de leerling al succesvol in

was. (5) Bijspijkerkursussen zijn dus efficiënter en goedkoper dan zittenblijven, er wordt zelfs geld mee verdiend.

Van: Robin (vwo-4)

a Vul het schema in voor de zinnen van tekst 25A. Plaats voor iedere zin bij twee hokjes een kruis.

zin	correct	niet correct	duidelijk	niet duidelijk
1				
2				
3				
4				
5				

b Verbeter de twee zinnen uit de tekst die volgens jou het minst sterk zijn. Je kunt daarbij zinnen splitsen en zo nodig woorden toevoegen of weglaten. Zorg er wel voor dat je de inhoud intact laat.

4 - 5 Verwerkingsopdracht

Lees tekst 25b, de slotalinea van het betoog van Robin (zie ook opdracht 4 - 4).

Tekst 25b

(1) Om terug te komen op bijspijkerkursussen en zomerscholen die veel effectiever en goedkoper zijn dan een jaar blijven zitten is het blijven zitten ook nog eens een keer erg demotiverend voor de leerling. (2) Leerlingen doen het hele jaar nog eens over en zij krijgen daarbij precies dezelfde lesstof als het jaar daarvoor. (3) Het gevolg hiervan is dat de leerling vaak denkt dat hij of zij het allemaal wel even doet met twee vingers in de neus wat kan leiden tot nog slechtere cijfers ten opzichte van het vorige jaar omdat overschatting een veelvoorkomend probleem is bij zittenblijvers. (4) Door onderzoeken is aangetoond dat blijven zitten weinig nut heeft voor de leerling dus laten we ervoor zorgen dat onze samenleving een mooie toekomst tegemoet gaat.

Van: Robin (vwo-4)

a De schrijfstijl van Robins slotalinea kan beter. Bepaal per zin óf er een stijlprobleem is en wát het stijlprobleem is. Herschrijf vervolgens de slotalinea in 'perfecte stijl'. Maak de stijl helder, afwisselend en correct. Gebruik ook de theorie van hoofdstuk 3 over afwisselende stijl en van hoofdstuk 2 over samenhang in teksten. Volg de inhoudelijke lijn, maar schrap overbodige mededelingen of voeg zo nodig mededelingen toe.

SCHRIJFDOSSIER

OPDRACHT 4

Je hebt tot nu toe bij schrijfstijl verschillende teksten van professionele schrijvers en van medeleerlingen geanalyseerd. De vraag is nu: hoe zit het met jouw eigen formuleringen en met je eigen schrijfstijl?

1. Heb je een voorkeur voor korte zinnen of voor langere zinnen?
2. Zijn je zinnen afwisselend, of juist eenvormig?
3. Schrijf je correct?
4. Is je stijl duidelijk?
5. Is je stijl aantrekkelijk?
6. Maak je tekstverbanden duidelijk met behulp van signaalwoorden, of juist niet?
7. Werk je met verwijswaarden en omschrijvingen?
8. Heb je een grote woordenschat en zet je die ook in, of gebruik je veelal dezelfde woorden?

a Analyseer een of twee teksten van jezelf en ga daarbij in op bovenstaande vragen.

b Beschrijf je schrijfstijl in 150 – 200 woorden. Maak daarbij gebruik van bovenstaande vragen en behandel zo nodig ook andere onderdelen van jouw stijl. Geef aan waar je goed in bent en geef aan wat je nog verder wilt en / of moet ontwikkelen.

Duidelijke zinnen: stijlstrategie 6

→ zie ook: de taal meester

1. Markeer de lange zinnen in je tekst. Bepaal of ze 'lekker lopen'. Zo niet:
2. Bekijk of je de zin kunt splitsen (meestal moet je dan wel woorden toevoegen of veranderen).
3. Schrijf op een kladblaadje in eenvoudige zinnen wat je precies wilt zeggen. Gebruik dit om de zin opnieuw te formuleren.
4. Bekijk of je in een lange zin ontbrekende woorden moet toevoegen.
5. Bekijk of je 'moeilijke formuleringen' in de zin kunt schrappen of kunt vereenvoudigen.

5 OPVALLENDE STIJL (1)

S C H R I J F S T I J L

Correct

Passend

Duidelijk

Aantrekkelijk

Opvallend

Inleiding

Bij een opvallende stijl gaat het erom dat de woorden en formuleringen zelf ‘mooi’ zijn en dus opvallen. Columnisten, literaire schrijvers, reclamemakers en journalisten zetten hiervoor allerlei stijlfiguren in; in dit hoofdstuk worden er negen besproken. Twee ervan staan op blz. 38 als **stijlstrategie 7 en 8** beschreven, namelijk *korte zinnen* en *alliteratie*.

5 - 1 Introductieopdracht

Op 6 augustus 2012 stond turner Epke Zonderland in de finale van de Olympische Spelen voor het turnonderdeel ‘hoge rek’. Het was de belangrijkste wedstrijd van zijn leven. De oefening van Zonderland én het begeleidend commentaar van sportjournalist Hans van Zetten maakten veel indruk op de Nederlandse televisiekijker.

a Bekijk en beluister op YouTube het filmpje *Epke Zonderland wins gold on high bar, Dutch television*. (2.31) Richt je aandacht op het gesproken commentaar van journalist van Hans van Zetten.

b Hans van Zetten gebruikt twee verschillende omschrijvingen voor Epke Zonderland. Noteer beide omschrijvingen.

5 - 2 Lees de theorie

In de theorieblokken 9, 10 en 11 komen stijlfiguren aan bod die een tekst mooier, opvallender, spannender maken. Lees deze theorie.

9. Stijlfiguren: woordspeling, korte zin, ellips

Melk, de witte motor.

Om te verkopen, moet je er eerst voor zorgen dat je reclameslogan opvalt. Reclamemakers maken daarvoor gebruik van stijlfiguren. In de slogan hierboven zijn dat onder andere *rijm (alliteratie)* en *beeldspraak*. Ook de *woordspeling* wordt veelvuldig gebruikt in reclametaal. Een woordspeling maakt gebruik van dubbelzinnigheid van woorden en zinnen:

Ik ben rijp voor een inrichting (IKEA)

Er gaat niets boven Groningen (provincie Groningen)

Alleen de prijs is anders (Hans Anders)

De zinnen hierboven vallen ook op door hun bondigheid. In sommige korte zinnen worden zelfs onderwerp en persoonsvorm weggelaten. Zo’n incomplete zin wordt ook wel een *ellips* genoemd. Ellipsen kunnen als stijlmiddel worden gebruikt. Ze vallen op, juist omdat er ‘geen woord te veel staat’:

Shoot it. Save it. Share it (Apple iPhone).

Meer mogelijk maken (ABN Amro).
Steeds verrassend altijd voordelig (Kruidvat).

Zakelijke teksten zijn meestal informerend of betogend bedoeld. Bij zulke tekstdoelen past allereerst een informatieve stijl. De nadruk ligt op de *inhoud*, het is dus niet de bedoeling dat de *stijl* veel aandacht opeist. Dat is bij de bovenstaande zinnen wel anders: die willen juist opvallen. Stijlfiguren hebben een dubbele werking: ze brengen inhoud over en tegelijkertijd vestigen ze de aandacht op de taal zelf. Het effect kan zijn dat de lezer even stilstaat en (bijvoorbeeld) moet glimlachen. Een goedgekozen stijlfiguur tovert met taal: ze maakt het gewone (melk) bijzonder (de witte motor).

Opvallende taal hoort bij blogs, tweets, appjes, columns en songteksten. Je gebruikt stijlmiddelen om de lezer aan het denken te zetten, omdat ze mooi klinken of omdat ze grappig zijn. Ook in zakelijke teksten kun je ze gebruiken, maar dan met mate. Korte zinnen en ellipsen worden soms gebruikt als afsluiting. Het maakt de conclusie van een betoog kort en krachtig:

Kortom: de kantine kan voortaan zonder cola.
Mijn conclusie: Rutte is uitgeregeerd.
Een verplichte boekenlijst in havo-5? Geen goed idee, mevrouw Verhoeks.

Woordspelingen vind je soms terug in titels en krantenkoppen. Een krantenkop wil immers opvallen. Dubbelzinnigheid kan daarvoor zorgen:

Tennisclub wil geen eikels op de baan.
Twents ziekenhuis snijdt in eigen personeel.
Buschauffeur rijdt dronken kinderen rond.
Politie treedt op bij popfestival.
Politie zoekt Belg voor moord op Hells Angels.

Als je schrijft is het interessant om na te denken over de vraag waar en hoe vaak je een stijlfiguur inzet. Daar zijn geen regels voor, maar duidelijk is wel dat je in een appje, een blog of een column veel meer mogelijkheden hebt voor opvallende stijlmiddelen dan in een inleiding van het profielwerkstuk. Het gebruik van stijlfiguren is een kwestie van doseren, experimenteren en kijken naar effecten van je taalkeuzes.

10. Stijlfiguren: eufemisme, dysfemisme, hyperbool

De woorden 'schrijver' en 'auteur' zijn synoniem: ze betekenen hetzelfde. En toch is er een klein verschil tussen de woorden. Het woord 'auteur' wordt minder vaak gebruikt, het klinkt ook deftiger dan het woord 'schrijver'. De meester in groep acht kan vragen aan een leerling: *Ben jij de schrijver van dit opstel?* De kans is veel kleiner dat hij haar vraagt: *Ben jij de auteur van dit opstel?* Zeer onwaarschijnlijk is de vraag: *Ben jij de scribe van dit epistel?*

De Nederlandse taal heeft een enorme woordenschat; dit maakt stijlvariatie mogelijk. De woorden *toilet* en *wc* zijn alledaags en dus onopvallend. Het synoniem *schijthuis* valt wel op (het klinkt nogal grof), terwijl *privaat* chique en ouderwets overkomt. Als je het woord *toilet* wilt vermijden, kun je een eufemisme gebruiken, zoals *het kleinste kamertje*. Een *eufemisme* is een verzachtende uitdrukking, die vaak gebruikt wordt om iets pijnlijks of gênants niet bij naam te noemen. Voor *overlijden* en *sterven* bestaan vele eufemismen, zoals *hij is niet meer*, *hij is heengegaan* en *hij heeft het tijdelijke met het eeuwige verwisseld*. Je kunt op allerlei manieren spelen met de gevoelswaarde van woorden. Iemand met overgewicht noem je bijvoorbeeld *volslank*, een leugenaar een *jokkebrok*, een ontslagronde noem je een *reorganisatie* en iemand zonder baan is *in between jobs*.

Het omgekeerde bestaat ook. Bij een *dysfemisme* gebruik je opzettelijk harde en grove woorden. Als je het nut van het huiswerk niet inziet, kun je zeggen: *Ik word strontziek van al die nutteloze bagger*. Dit is tevens een voorbeeld van een overdrijving, oftewel een *hyperbool*:

Het heeft eeuwen geduurd voordat we ons cijfer kregen.

Ik kijk mijn ogen uit.

Zonder jou kan ik niet leven.

Na drie jaar spreek ik nog geen woord Frans.

Overdrijvingen passen in een column en (met mate) in een tekst die de lezer ergens enthousiast voor wil maken. In informerende en betogende teksten is het gebruik ervan meestal af te raden.

11. stijlfiguren: pleonasme, tautologie, alliteratie

Een pleonasme ontstaat bij een overbodige toevoeging. *In het westen van het land valt morgen natte regen; het noorden krijgt te maken met witte sneeuw*. Dit zul je een weerman op de radio niet snel horen zeggen. Immers: regen is altijd nat en alle sneeuw valt wit uit de hemel. Het bijvoeglijk naamwoord is hier dus overbodig; de weerman kan het beter weglaten. Maar soms is een pleonasme wél functioneel. *In het zuiden van het land moeten weggebruikers rekening houden met gladde ijzel*. IJzel is altijd glad, maar door deze toevoeging is de luisteraar extra gewaarschuwd. Een baby is altijd *pasgeboren*. Het woord *baby* klinkt echter een stuk minder schattig dan de combinatie *pasgeboren baby*. Met een pleonasme benadruk je dus een eigenschap. Dat is soms functioneel en soms geeft het een mooi effect: *een kakelvers ei, een enorme wereldstad, bloeiende bloesem*.

Bij een tautologie wordt iets twee keer genoemd. Een tautologie kan bewust worden gebruikt als stijlfiguur; het geeft dan nadruk: *altijd en eeuwig, enkel en alleen, vast en zeker, nooit of te nimmer, never nooit niet*. Bij samenvattingen en zakelijke brieven is beknopt schrijven belangrijk. In die teksten kun je pleonasmen en tautologieën beter mijden. Bij twijfel: vraag een mee-lezer wat die ervan vindt.

Het effect van de tautologieën wordt vaak nog versterkt door alliteratie: *voor dag en dauw*. Bij een *alliteratie* worden de beginletters van woorden herhaald. Deze rijmvorm kan zorgen voor een krachtig effect. Vergelijk de volgende zinnen:

Op vakantie zoeken we mooi weer, strand en water.

Op vakantie zoeken we zon, zand en zee.

Je ziet alliteratie terug in titels van televisieprogramma's en (strip)boeken: *Studio Sport, de rijdende rechter, (Suske en Wiske) en de kale kapper*. Ook in krantenkoppen komen ze voor.

Als je een zakelijke tekst schrijft, kan een allitererende titel zorgen voor een mooi effect. Check wel of je titel niet té overdreven of té bedacht overkomt. Een leerling eindigde haar opstel over politici en sociale media als volgt: *De tweets van Trump zijn vooral erg triest*. Deze slotconclusie is opvallend geformuleerd én het is een duidelijke afsluiting. Als schrijver lukt het je lang niet altijd om zo'n gave formulering te bedenken. Als je moet kiezen voor opvallend óf duidelijk, dan is duidelijk de meest veilige optie.

5 - 3 Verwerkingsopdracht

a Van welk stijlfiguur is sprake bij de volgende krantenkoppen? _____

Machtige Memphis redt Manchester

Finnen feestend naar de finale
Rekeningrijden: een ramp
Studenten lenen voor een luxer leven

b Van welk stijfbeeld is sprake bij de volgende zin? _____

Bij de geboorte van zijn kind werd Joost zichtbaar ouder.

c Vul een van de twee onderstaande schema's aan.

Tip: gebruik voor het synoniem een woordenboek of de functie 'synoniemenlijst'. Je vindt deze in 'word' bij de functie 'controleren'.

diarree	-----
onopvallend synoniem	
eufemisme	
dysfemisme	
opvallende omschrijving	

stelen	-----
onopvallend synoniem	
eufemisme	
dysfemisme	
opvallende omschrijving	

d Plaats de volgende veertien woordcombinaties op volgorde: van *minst pleonastisch* naar *meest pleonastisch*.

Dure champagne, snelle Ferrari, aanwezige bezoekers, creatieve tekendocente, groen gras, inspirerende les, zuinige Hollander, rood bloed, corrupte dictator, lekkere magnum, exacte wiskunde, nuttige kennis, verslavende sigaretten, ronde cirkel.

Kiest opdracht 5 – 4 of opdracht 5 - 5

Je gaat een de schrijfstijl van een journalistieke tekst onderzoeken. Je kiest hierbij voor opdracht

5 - 4 Een wedstrijdverslag van Real Madrid – Ajax (1 – 4)

of je kiest voor opdracht

5 - 5 Een concertrecensie van rapper Willem in 2019.

5 - 4 Analyse van een wedstrijdverslag

Op dinsdagavond 5 maart speelde Ajax voor het eerst in dertien jaar weer een uitwedstrijd voor de kwartfinale van de Champions League. Ze voetbalden tegen Real Madrid: de club die in 2016, 2017 en 2018 de Champions League had gewonnen. De uitgangspostie was ongunstig: thuis had Ajax met

2-1 verloren. Kenners en toptrainers wisten het zeker: Ajax was volstrekt kansloos, maar die avond voltrok zich 'het wonder van Madrid': Ajax won met 4-1. Journalist Willem Visser schreef een half uur na de wedstrijd een verslag voor *De Volkskrant*.

a Lees tekst 26, fragmenten uit het wedstrijdverslag van Willem Visser.

b Tekst 26 begint met 3 (ultra) korte zinnen. Wat is de officiële term voor dit stijlfiguur?

c Wat is het effect van deze korte zinnen in deze tekst?

d Dit stijlfiguur komt nog een keer terug. Markeer twee zinnen in de tekst waarbij opnieuw gebruik gemaakt wordt van dit stijlfiguur.

e De structuur van zin (5) is opvallend, dat blijkt onder andere uit het gebruik van vijf komma's. Je kunt zeggen: 'Er is een overeenkomst te zien tussen de *inhoud* van de zin en de *structuur* van de zin'. Leg dit uit.

f Noteer één opvallende alliteratie. _____

g Markeer in de tekst minimaal drie formuleringen die je een 'hyperbool' zou kunnen noemen.

h Vind je dat er in deze tekst sprake is van overdrijving, of juist niet? Licht je mening toe.

i Veel zinnen in deze tekst hebben een opvallende zinsstructuur. Een voorbeeld daarvan is zin 10. Wat valt op aan deze zin?

Tekst 26

(1) Ajax, gewoon voetballen, vrij van stress. (2) Aanvallend. (3) Nederlands. (4) Frenkie de Jong en Donny van de Beek zwaaiden nog naar familie, tijdens de hymne van het toernooi. (5) Kijk die Frenkie, wegdraaiend van Modric, passerend, tiktak, met links en rechts, bliksemsnel. (6) Onwaarschijnlijk zoals hij heerste, tackelde, paste.

(7) Dusan Tadic met zijn overzicht, zijn twee assists en een doelpunt, met zijn Zidane voor de 0-2, de passerbeweging in de pirouette, ergens op dat schitterende gras, gevolgd door een pass uit duizenden op David Neres. (8) Die scoorde beheerst met rechts. (9) Maar er was zoveel meer op deze wonderavond. (10) De vastberadenheid van Daley Blind, de elegante klasse van Matthijs de Ligt,

de onversaagdheid van Nicolas Tagliafico, de diepgang van Donny van de Beek en natuurlijk, Hakim Ziyech. (11) Zijn jagen, zijn dribbels, zijn passing. (12) Machtig mooi. (13) Hij scoorde de zo belangrijke, vroege 0-1, in de zevende minuut. (14) Hij veroverde de bal op Kroos, stuurde Tadic op pad, liep mee en schoot ziedend in.

5 - 5 Analyse van een concertrecensie

Rapper Willem behoorde tot het rapduo *The Opposites*. Dit duo scoorde grote hits zoals 'Sukkel voor de Liefde' en 'Dom, lomp & Famous'. Toen zijn partner ermee besloot te stoppen raakte Willem in een zware depressie. Eind 2018 maakte hij die pijn voelbaar op zijn persoonlijke album *Man in Nood*. In 2018 trad Willem voor het eerst na vijf jaar weer op. Journalist Van Loon was bij dit eerste solo-optreden en schreef op 9 februari in *NRC-Handelsblad* een recensie. Tekst 27 geeft fragmenten uit die recensie.

a Lees tekst 27. Markeer de belangrijkste zin uit de recensie.

b Zin 3 valt op. Hoe heet dit stijlfiguur? _____

c Het woord 'sereen' wordt niet zo vaak gebruikt. Waarschijnlijk ken je de betekenis van dit woord niet. Vaak kun je dan de betekenis van zo'n moeilijk wel afleiden uit de tekst. Zoek de betekenis nog niet op, maar noteer wat jij denkt dat het woord hier betekent.

d Zoek de betekenis van 'sereen' op. Misschien vind je daarbij meerdere betekenissen. Noteer de betekenis die het beste past in deze tekst.

e Rapper Willem bouwde in het concert de spanning op. Je zou kunnen zeggen dat de journalist in zijn recensie precies hetzelfde doet. Leg dit uit.

f De recensie 'versnelt' op een bepaald moment. Markeer in de tekst het woord waarmee deze 'versnelling' begint.

g Is er in zin (11) sprake van een hyperbool? Leg je antwoord uit.

h Zin 14 heeft een opvallende structuur. Wat is er opvallend aan deze zin?

i De derde alinea werkt toe naar de conclusie van de tekst. Leg uit hoe de schrijfstijl in alinea drie de conclusie van de tekst ondersteunt.

Tekst 27

(1) Om negen uur gaan de lichten uit, maar het geduld van het publiek wordt nog op de proef gesteld. (2) Op het podium staat een bak met een dun laagje water. (3) Sereen. (4) Op de achtergrond klinkt minutenlang een *loop* van vier tonen. (5) Aanvankelijk is de zaal muistil, maar naarmate de tijd verstrijkt verandert de sfeer. (6) Het wordt steeds benauwder en het publiek lijkt niet te weten hoe te dealen met het ongemak.

(7) Een groepje begint te kletsen, een ander gaat naar de bar om een biertje te bestellen of besluit nog even naar het toilet te gaan. (8) Of het nou bij de show hoort of niet, het lijkt alsof Willem ons op microniveau wil laten ervaren hoe hij zich voelde tijdens zijn zware depressie. (9) En plots verschijnen de eerste rimpels in het water.

(10) Het is de man van de avond, gekleed in smetteloos wit. (11) Wat volgt is een show die boven de artiest uitstijgt. (12) Verleerd is hij het performen beslist niet; elke lettergreep is niet alleen loepzuiver verstaanbaar, maar ook voelbaar. (14) Soms ingetogen, soms met melodieuze uithalen, maar alles komt binnen. (15) Willem raakt.

SCHRIJFDOSSIER

OPDRACHT 5

Tekst 26 en 27 beschrijven beide een bijzondere gebeurtenis. De journalisten hebben daarbij een aantal opvallende stijlmiddelen ingezet. Bij dossieropdracht (5) ga je zelf hiermee experimenteren.

a Je gaat in twee of drie alinea's een bijzondere sport- of kunstprestatie beschrijven. Deze alinea's moeten passen in een wedstrijdverslag of in een kunstrecensie.

Kies uit de volgende lijst een gebeurtenis die je gaat beschrijven.

1. Denden makes impression for his audition (so you can think you can dance). B-boy wereld.
2. Maaïke Ouboter, de beste singer-songwriter van Nederland, Dat ik je mis.
3. Dennis Bergkamp, Nederland – Argentinië kwartfinale WK 1998 (doelpunt: 2-1).

b Deze drie gebeurtenissen zijn terug te vinden op YouTube in *korte* filmpjes van 3 – 5 minuten. Zoek jouw voorkeursfragment op door de gekozen titel in te typen op YouTube. Bekijk het fragment twee of drie keer en maak daarbij aantekeningen van wat je ziet.

c Zoek zo nodig op Internet extra informatie op over de wedstrijd, de artiest of de sporter.

d Beschrijf de gebeurtenis in 130 – 200 woorden.

Je schrijfstijl is duidelijk, aantrekkelijk en (soms) opvallend. **De stijlstrategieën 2, 4, 5, 7 en 8** kunnen je hierbij helpen.

Opvallend korte zinnen: stijlstrategie 7

→ zie ook: de taal meester

1. Korte zinnen kunnen bijdragen aan een aantrekkelijke stijl. *Is dat moeilijk? Dat valt wel mee.*
2. Je kunt bijvoorbeeld kiezen voor een vraag / antwoordzin (zie hierboven).
3. Of je plaatst een dubbele punt na een signaalwoord. *Mijn conclusie: de mobiel moet in de kluis.*

Alliteratie: stijlstrategie 8

→ zie ook: de taal meester

1. In een informatieve tekst kun je alliteratie gebruiken bij (bijvoorbeeld) de titel of afsluiting.
2. Als je wilt allitereren, zoek je naar woorden met dezelfde beginletter.
3. Je vervangt de belangrijke woorden van de zin:
De directeur van het Bonifatiuscollege is kwaad → De baas van het Boni is boos.
Atoomtechnici werken aan kernfusie → Knappe koppen werken aan kernfusie.

6 OPVALLENDE STIJL (2)

S C H R I J F S T I J L

Correct

Passend

Duidelijk

Aantrekkelijk

Opvallend

Inleiding

Columnisten schrijven meestal niet alleen om hun lezers te *informer*en, ze willen de lezer ook *amuser*en. Niet alleen de inhoud speelt dan een rol, maar ook de manier waarop die inhoud onder woorden wordt gebracht. Met andere woorden: voor een columnist is schrijfstijl erg belangrijk. In dit hoofdstuk ga je kijken naar de schrijfstijl van twee beroemde columnisten: Linda de Mol en Sylvia Wittekamp. Je maakt kennis met de negende **stijlstrategie**: *het gebruik van intensiveerders*.

6 - 1 Introductie-opdracht

De cabaretier Hans Teeuwen was vijftien jaar geleden erg populair, ook bij middelbare scholieren. Het bericht dat hij wilde stoppen met optreden kwam dan ook voor velen als een schok. In *De Volkskrant* vertelde Hans Teeuwen dat hij te moe was geworden van optreden, '*hij was er gewoon even klaar mee*'. Schoolkrantredacteur Chris van der Lee uit vwo-3 schreef naar aanleiding van dit bericht een column voor de schoolkrant (tekst 28).

a Lees de column en markeer minimaal acht opvallende formuleringen.

b Tekst 28 is een duidelijk voorbeeld van een column. In de inleiding heb je gelezen dat een column vaak allereerst bedoeld is om te amuseren. Dat is niet zo bij nieuwsberichten in de krant, de zijn allereerst bedoeld om te informeren. Noem één *ander* groot verschil tussen deze column en een informatief nieuwsbericht.

Tekst 28

HANS TEEUWEN

Iedereen is wel eens ergens bang voor. Ik ook. Mijn grootste angsten zijn: gestoken worden door een hele bijenkolonie, dat ik plotseling blind word en dat Hans Teeuwen de handdoek in de ring gooit. Mijn laatste en eigenlijk grootste angst is uitgekomen. Hoe kan hij mij zoiets aandoen?

De Volkskrant bevestigde het vreselijke nieuws met een interview met deze BN-er. 'Hij is er gewoon even klaar mee', zegt mijn voorbeeld tegen de journalist die dit rampzalige nieuws heeft gepubliceerd. Cabaret zou te veel energie kosten voor Teeuwen. Dat kan toch zo maar niet? Wat maakt het nou uit dat Hans Teeuwen oververmoeid zijn dagen slijt? Hij is enkel en alleen gemaakt om mij en mijn medemensen een natte broek te bezorgen van het lachen.

Met stukjes als *Jostiband*, *Fopwinkel* en mijn persoonlijke favoriet *Bereden politie* heeft hij nu al een status als held weten te bereiken. Hans, jij bent mijn idool. Jij hebt mij leren lachen. Jij mag niet stoppen. Zonder jou heeft mijn leven geen zin meer. Jouw vunzige en shockerende humor maakt het leven draaglijker! Alsjeblieft, ik smeeek het je, stop niet met cabaret! Als ik jouw stem een dag niet

gehoord heb op de radio, heb ik geen goede nachtrust meer. Hans, ik smeeek het je. Stop niet en verrijk mijn leven met jouw geweldige optredens. Anders zal ik nooit meer goed kunnen slapen. Alsjeblieft?

Van: Chris van der Lee, 3V

6 - 2 Lees de theorie

In columns worden vaak formuleringen gebruikt die de mededelingen krachtiger (of: intenser) maken. Zulke formuleringen worden *intensieveerders* genoemd. Intensieveerders worden ook veel gebruikt in reclames, blogs, betogen en politieke discussies. Ze komen ook voor in informatieve zakelijke teksten, maar dan met mate. Lees theorieblok 12 over intensieveerders.

12. Intensieveerders

Het gebruik van intensieveerders maakt je stijl krachtiger, opvallender en soms ook duidelijker. Enkele voorbeelden: een film vind je na afloop niet *ontroerend* maar *hartverscheurend*; de lesstof is niet (gewoon) *saai* maar *dodelijk saai*; Frenkie de Jong is niet gewoon een *talentvolle* voetballer maar *een sensatie die maar eens in de zoveel jaar op de Nederlandse velden te bewonderen is*. Op de achterkant van een kookboek staat niet *dit is een nuttig boek*, maar er staat: *dit kookboek mag in geen enkele keuken ontbreken*. Ook in de politiek worden ze gebruikt. Stel je voor dat De Partij voor de Dieren de bio-industrie helemaal wil verbieden. Een politiek tegenstander noemt dit voorstel dan niet *moeilijk uitvoerbaar*, maar *compleet gestoord*.

Wat voor effect hebben intensieveerders? Hier is onderzoek naar gedaan. Onderzoekers hebben proefpersonen nieuwsberichten met en zonder intensieveerders laten lezen. Wat bleek? De teksten met intensieveerders vonden de lezers duidelijker. Maar er is ook een ander effect. Lezers vinden dat sterke argumenten door het gebruik van intensieveerders *nóg* sterker worden. Ze vinden ook dat zwakke argumenten er *nóg* zwakker van worden. Ook voor deze stijlstrategie geldt dus: gebruik haar bewust.

6 - 3 Verwerkingsopdracht

Lees tekst 29: een column van presentatrice en columniste Linda de Mol. Beantwoord daarna de vragen a - c.

a Markeer een intensiverend woord uit het begin van de column (zin 1 of 2).

b De woorden *brunch* en *high tea* (zin twee) komen uit het Engels. Deze woorden zouden ook in een zakelijke informatieve tekst gebruikt kunnen worden, er bestaan immers geen (veelgebruikte) Nederlandse synoniemen voor. Anders is dat voor het woord *sucks*, dat woord past niet in een zakelijke tekst. Al in de eerste alinea wordt zichtbaar dat De Mol opvallend veel 'Engelse' woorden (anglicismen) gebruikt. Markeer minimaal zeven andere 'Engelse' woorden of woordgroepen.

c Wat is het effect van deze woorden op de lezer? Met andere woorden: wat vind jij van het gebruik van anglicismen in deze column?

Tekst 29

Negenendertig

Van: Linda de Mol

De afgelopen maanden werden ongeveer al mijn vriendinnen veertig. En omdat dat gevierd moet worden, hobbelde ik van de ene brunch naar de andere high tea en het volgende dinertje. Overal

waren de gesprekken hetzelfde: veertig worden *sucks!* Niet erg politiek correct, want je hoort natuurlijk te zeggen dat je het niet erg vindt, maar hé, als je tegen je vriendinnen al niet eerlijk kunt zijn. Eén nieuwbakken veertigster verwoordde het op de uitnodiging als volgt: nooit meer mouwloze truitjes, nooit meer tattoos en piercings, geen bouwvakker die nog naar je omkijkt, geen baby's meer, definitief nooit meer vreemdgaan... en zo ging het nog effe vrolijk verder om te eindigen met de opbeurende spreuk: *beauty comes with age!* Wat is dat dan toch met veertig? Waarom roep ik op al die feestjes zo hard mogelijk dat ik nog NEGENENDERTIG ben? En waarom hebben mannen er over het algemeen een stuk minder last van?

Ik zie veertig als het definitieve einde van het meisjestijdperk. Veertig is, hoe je het wendt of keert: middelbaar, niet oud, wel belegen. Opeens kunnen dingen niet meer en als ik eerlijk ben heb ik aan een hoop van die onzin zelf meegedaan. Op mijn 26ste riep ik als ik een vrouw van 44 in een minirokje met lang, blond haar zag, dat dat toch echt niet kon. De herenmode-ontwerpers doen een duit in het zakje door te roepen dat mouwloze avondjurken voor vrouwen boven de veertig not done zijn. In de reclame hoor je dat 25 procent van de vrouwen boven de veertig weleens last heeft van incontinentie. Natuurlijk is een heleboel inmiddels achterhaald. Jessica Tandy won op haar tachtigste een Oscar. Je kunt in Rome op je zestigste nog een kind krijgen en oudere vrouwen, las ik in de krant, zijn hot bij de jongere man. Trouwens: vond ik het ooit leuk als bouwvakkers naar me floten? (Ja!) Een piercing wil ik niet en aan die rimpels heb ik allang wat gedaan.

Wat is dan het probleem? *Deep down* heb ik 't gevoel dat de eerste veertig jaar van je leven de spannendste jaren zijn. Je doet alles voor het eerst: studeren, kussen, verliefd worden, je eerste echte relatie krijgen, een baan vinden, je rijbewijs halen, een eigen woning kopen, carrière maken, de man van je leven vinden en als je nog meer geluk hebt: kinderen krijgen. Wat voor spannende dingen gebeuren er dan in de tweede helft van je leven? Vrouwen die de veertig inmiddels allang gepasseerd zijn, zeggen steevast: RUST. Je vindt als het goed is de rust om van de dingen te genieten die je bereikt hebt.

Rust, bezinning, verdieping... Sorry hoor, maar misschien ben ik nog te veel 39 om daar vrolijk van te worden. En dus besloten mijn lotgenotes en ik ons van dat getal veertig geen zak aan te trekken. Wij gaan genieten van het feit dat jongere mannen ons oudere meisjes blijkbaar spannend vinden, genieten van onze kinderen die de luiers zijn ontgroeid en we gaan ervoor zorgen dat we in de tweede helft minstens net zo veel hoogtepunten beleven als in de eerste. Onze ervaring gebruiken voor spannende carrièreswitches en ons vooral door niets en niemand laten beletten dat aan te trekken wat we leuk vinden. Ik heb me verdomme rot getraind op die armen en ga gewoon die strapless top kopen.

6 - 4 Verwerkingsopdracht

Lees tekst 30, een column van schrijfster Sylvia Witteman en maak de vragen a – c.

a Witteman maakt veelvuldig gebruik van intensiverende bijvoeglijke naamwoorden. Deze woorden versterken de zelfstandig naamwoorden, of ze geven die een verrassend accent:

bespottelijk oud wijf. Markeer tien van deze combinaties.

b Beeldspraak is figuurlijk taalgebruik. Je zegt niet letterlijk wat het geval is, maar je vergelijkt de werkelijkheid met een beeld. In de eerste zin van de derde alinea zie je hiervan voorbeeld, want de hoofdpersoon loopt natuurlijk niet letterlijk op eieren. Wat betekent het beeld *op eieren lopen*?

c 'want van mijn aansluiting met de jeugdcultuur zijn, op zijn zachtst gezegd, de contactpuntjes wat versleten'. (eerste alinea, eerste zin). Wat betekent dit beeld?

Tekst 30

Varkentje Van: Sylvia Witteman

Mijn kinderen beschouwen me als een bespottelijk oud wijf, want van mijn aansluiting met de jeugdcultuur zijn, op zijn zachtst gezegd, de contactpuntjes wat versleten. 'Jongens, wat betekent die Famke Louise als ze zingt 'misschien koop ik wel jouw wife, ik wil geen honing met rijst'? Is dat iets met drugs? En waarom klinkt haar stem toch zo metalig? En wat zien jullie trouwens in die gluiperige rapper Boef?'

Hahahahahahahahaha, mam, zeg dat nog eens? Wacht even.... jongens, kom eens, snel, snel! Oké mama, doe het nóg eens? Hahahahaha, o, mam, dit is goúd, echt!'

Ik loop dus, deze hele lange kerstvakantie, de hele dag op eieren. Maar sinds kort heb ik één troef: mijn telefoon. Eindelijk is het me gelukt om een coolere telefoon te bezitten dan mijn kinderen. Met die telefoon kan ik een door mij ingesproken tekst laten uitsterven door een pratend en bewegend varkentje, compleet met realistische snuitbewegingen en wapperende oortjes. En alsof dat varkentje nog niet heerlijk genoeg is, werkt mijn telefoon ook nog eens met gezichtsherkenning: hij functioneert alleen als ik naar zijn scherm kijkt. Ik, ik, ik, alléén ik. Dat geeft een sprankje warme grootheidswaan, in mijn verder zo machteloze bestaan.

Maar gisteren gebeurde er iets opvallends. Ik hoorde een ijzelijke gil in de hoek van de kamer en zag mijn dochter, bijna 20, met uitpuilende angstogen naar mijn telefoon staren. Wat wilde het geval? Zij had naar het scherm van mijn telefoon gekeken. En toen was het virtuele slotje op dat scherm opengeklikt. Mijn telefoon had, kortom, gedacht dat ik het was. Ik heb niet meer zo'n ontzetting op het gelaat van mijn dochter gezien sinds we, een jaar of vijftien geleden, haar knuffellammetje waren vergeten in een Tsjechische hotelkamer.

Haar broers kwamen nieuwsgierig op het gejammer af. Doorgaans laten die geen kans liggen om haar te treiteren, maar nu namen ze het ernstig op, en sloegen zowaar aan het troosten. 'Nee stil maar, dit moet een softwarefout zijn. Of misschien stond het scherm nog open. Of...'

Nou ja, geen vrouw ter wereld wil op haar moeder lijken, eerlijk is eerlijk, maar een beetje beledigd was ik dan toch. Toen ze was afgedropen, waarschijnlijk om haar beklag te doen tegen vriendinnen met een glaasje moeilijk hipsterbier erbij, keek ik somber naar mijn telefoon. Het scherm bleef dicht. Pas toen ik weer gewóón keek, ging het open.

Volgens de duistere algoritmen van mijn telefoon lijkt mijn dochter dus in zekere zin méér op mij dan ik zelf.

6 – 5 Verwerkingsopdracht

a Benoem de stijl van De Mol met twee beoordelingswoorden. Licht je keuze toe. Je kunt de beoordelingswoorden kiezen uit de onderstaande rij, maar je kunt ook een of twee eigen woorden

formuleren. Je toelichting bestaat per beoordelingswoord uit minimaal 20 woorden. Verwijs in je toelichting naar voorbeelden uit tekst 29.

Beoordelingswoorden:

vriendelijk, informeel, persoonlijk, overdreven, hyperbolisch, moeilijk, eenvoudig, gewoontjes, opvallend, breedsprakig, spottend, hip, stoer, eentonig, afwisselend, gezellig, vrolijk, spottend.

b Benoem de stijl van Witteman met twee beoordelingswoorden. Licht je keuze toe. Je kunt de beoordelingswoorden kiezen uit de bovenstaande rij, maar je kunt ook een of twee eigen woorden formuleren. Je toelichting bestaat per beoordelingswoord uit minimaal 20 woorden.

c Hier volgen vier beginfragmenten van columns (tekst 31 – 34). Twee ervan zijn van Linda de Mol, de andere twee zijn van Sylvia Witteman. Lees de teksten en onderstreep opvallende stijlelementen, zoals je dat ook hebt gedaan bij opdracht 6-3 en 6-4.

d Noteer boven de vier fragmenten wie volgens jou de auteur is.

Tekst 31

Verbouwing Van: _____

Vijf slaapkamers, drie badkamers, een sauna, een fitnessruimte, een wijnkelder, een speelkamer, een serre, een veranda, een woonkeuken met openhaard en een gigatuin met buitenzwembad. Dat alles aan de rand van een prachtig natuurgebied op twintig minuten van Amsterdam. Haat me maar. Heb maar gewoon een spuughekel aan me; ik kan het je niet kwalijk nemen. Dingen als: wel veel werk om te onderhouden, hoor, zo'n groot huis; of: heel onhandig dat ik me 's ochtends eerst helemaal aan moet kleden omdat het loopje naar de brievenbus om de krant te halen vijf minuten duurt; of: ik ben 's avonds wel een kwartier bezig om alle lampen aan te doen, gaan waarschijnlijk niet helpen.

Echt, ik schaam me weleens als ik mensen mijn huis laat zien, vooral als ze dan zeggen dat hun hele huis in mijn hal past. Maar ja, ik woon er nu eenmaal en het enige wat ik ter verdediging aan kan voeren, is dat ik me het hompeschompes heb gewerkt om er te kunnen wonen en dat ik het helemaal zelf heb verdiend. Zonder iemand op te lichten, de belasting te tillen of er een rijke vent van wie ik niet hou voor te trouwen.

Tekst 32

Prius **Van:** _____

Alles went, ook inbraken, al was deze keer wel een apart geval omdat we er pas ruimschoots na het ontbijt achter kwamen dat er überhaupt iets vreemds aan de hand was. Ja, mijn man kon zijn grotemenerentas niet vinden, maar dat was niets nieuws want niemand kan hier ooit iets vinden. Mijn man offerde dat zijn tas dan wel in de auto zou liggen en weg was hij al, om in de boze buitenwereld iets belangrijks te gaan doen. Maar dat laatste zat hem niet glad; na vijf minuten stond hij weer binnen en sprak: 'De auto is gestolen', waarop ik in lachen uitbarstte omdat hij zo beteuterd keek. (Kersttip: lach nooit een man uit wiens auto net is gestolen.)

'Kunnen we dan nu eindelijk een Tesla kopen?' riep mijn zoon verheugd. Als ik dood neerval, zou hij dan zijn vader ook voorstellen 'nu eindelijk' met Doutzen Kroes te trouwen? Hoe dan ook, er was in elk geval geen sprake van diepe verslagenheid.

Tekst 33

Ukelele* **Van:** _____

Mijn dochter heeft zonder duidelijke aanleiding een ukelele gekocht. Ze is dertien, een leeftijd waarop meisjes nu eenmaal dit soort even zinloze als onweerstaanbare invallen krijgen. En we hadden al zo veel instrumenten. Drie gitaren, een basgitaar, een piano en het drumstel dat mijn man voor zijn vijfenveertigste verjaardag kreeg om een eventueel opkomende midlifecrisis muzikaal te begeleiden. Dat laatste is er tot dusver niet echt van gekomen, maar mijn kinderen spelen daadwerkelijk op al die dingen. Samen. Ze zingen er zelfs bij. Het zijn de enige momenten dat ze elkaar niet krijsend naar het leven staan. 'Alles goed en wel, maar een blokfluit komt er hier niet in,' heb ik hun van jongs af aan ingeprent. Een blokfluit is een schandelijk instrument, dat uitsluitend wordt aangeschaft om de verkeerde redenen: hij is goedkoop, klein, makkelijk te vervoeren, en elke idioot krijgt er geluid uit. Dat ellendige rotgeluid.

* Een *Ukelele* is een soort van kleine gitaar, met vier snaren en een hoog geluid.

Tekst 34

Piekeren **Van:** _____

Tussen de lakens: een mooi tot de verbeelding sprekend thema om eens flink uit te weiden over wat ik zelf zoal uitspook tussen die lakens. Hoe vaak ik het doe, hoe ik het doe, waarom ik het doe. Nou, laat ik beginnen met je te verklappen dat ik het bijna iedere nacht doe. Gek genoeg in drukke periodes veel vaker dan bijvoorbeeld tijdens vakanties, met een absolute piek tegen kersttijd. Ik begin meestal zo'n tien minuten nadat ik in bed ben gestapt, en houd pas op als ik uitgeput in slaap val. Vaak wil ik het helemaal niet doen, maar is de drang het tóch te doen sterker dan ikzelf. Soms is het extreem, soms alledaags en het maakt eigenlijk weinig uit of er iemand naast me ligt of dat ik alleen tussen de lakens lig.

Kom op zeg: je dacht toch niet serieus dat ik mijn seksleven aan het beschrijven ben? Mag ik iets voor mezelf houden? Nee, ik heb het over de typisch vrouwelijke gewoonte om in bed te gaan liggen malen. Ik ken geen vent die er last van heeft. Mannen met de meest onmogelijke stressbanen ruiken hun kussen en vallen in slaap. Kind van school gestuurd? Bedrijf bijna failliet? Heftige ruzie met vrouwlief? Een man draait zich op zijn rug en valt, al dan niet snurkend, in slaap.

SCHRIJFDOSSIER**OPDRACHT 6**

Kies één tekst: 31, 32, 33 of 34. Je schrijft voor deze tekst twee vervolgalinea's, in de bijbehorende stijl van Linda de Mol of Sylvia Witteman. Aantal woorden: 180 of meer. Noteer het aantal woorden tussen haakjes onder je tekst.

Intensiveerders: stijlstrategie 9**→ zie ook: de taal meester**

1. Lees je tekst door en bepaal welke inhoud je krachtiger (en duidelijker) wil maken.
2. Voeg vervolgens krachtige woorden of beeldspraak toe. **of:**
3. Schrijf je tekst en gebruik daarbij al meteen krachtige woorden en beeldspraak.
4. Herlees je tekst en markeer alle intensiveerders.
5. Bepaal steeds het effect: maakt de intensiveerder je tekst krachtiger (en duidelijker) of niet?

7 DE DRIESLAG

S C H R I J F S T I J L

Correct

Passend

Duidelijk

Aantrekkelijk

Opvallend

Inleiding

Je hebt tot nu toe negen strategieën leren kennen voor schrijfstijl. Er zijn er natuurlijk nog veel meer. In dit hoofdstuk leer je nog één nieuwe strategie kennen: de drieslag. Deze stijlfiguur wordt soms aangeduid met de Latijnse term trikolon (of tricolon). Het mooie aan de drieslag is dat die in veel verschillende situaties kan worden gebruikt: in schoolboekteksten, krantenberichten, betogen, columns, toespraken, reclames etc.

7-1 Introductie-opdracht

Waarschijnlijk heb je zelf al wel eens een drieslag geformuleerd, zonder dat je je realiseerde dat je een stijlstrategie gebruikte die al duizenden jaren oud is. Je gaat deze strategie onderzoeken. Wat daarbij helpt: het woord drieslag ‘verraadt’ al wat de strategie inhoudt.

a Lees de teksten 35 – 41 (rechterpagina) en let op overeenkomstige formuleringen. Door deze formuleringen met elkaar te vergelijken kun je achterhalen wat een drieslag precies is.

b Markeer in de teksten alle drieslagen. In sommige teksten zitten er meer dan één.

Tekst 35

Moria is overvol. En dat geeft grote problemen in dit kamp voor vluchtelingen op het Griekse eiland Lesbos, zeggen de VN en hulporganisaties. Gevechten, wanhoop en seksueel geweld zijn er aan de orde van de dag. En midden in deze ellende wonen kinderen en jongeren. Hoe gaat het met hen?

Tekst 36

Gebroken botten, bloedende oren en benen waar hij niet eens op kan staan. Zo kwam Bobi Wine vorige week uit de gevangenis. De Oegandese rapper is een fel tegenstander van de dictatoriale president van zijn land en daarom werd hij opgepakt. Maar wie is deze rapper eigenlijk?

Tekst 37

‘Klimaatradicaal met Asperger’, staat er in haar bio op Instagram. Volhardend, inspirerend en idealistisch zou ze daar makkelijk nog aan toe kunnen voegen. De Zweedse Greta Thunberg (15) is namelijk al dik twee weken aan het staken voor een beter klimaat.

Tekst 38

Echt, ik schaam me weleens als ik mensen mijn huis laat zien, vooral als ze dan zeggen dat hun hele huis in mijn hal past. Maar ja, ik woon er nu eenmaal en het enige wat ik ter verdediging aan kan voeren, is dat ik me het hompeschompes heb gewerkt om er te kunnen wonen en dat ik het helemaal zelf heb verdiend. Zonder iemand op te lichten, de belasting te tillen of er een rijke vent van wie ik niet hou voor te trouwen.

Tekst 39

Aangeboden: een grote dekenkist gemaakt van pallet hout. Ideaal voor iedere kinderkamer! De kist kan gebruikt worden als zitbank, hij kan gebruikt worden als siermeubel en hij kan gebruikt worden als opbergkist voor speelgoed. De kist is stevig, degelijk en splintervrij! Vraagprijs: 65 euro.

Tekst 40

Iedereen is wel eens ergens bang voor. Ik ook. Mijn grootste angsten zijn: gestoken worden door een hele bijenkolonie, dat ik plotseling blind word en dat Hans Teeuwen de handdoek in de ring gooit. Mijn laatste en eigenlijk grootste angst is uitgekomen. Hoe kan hij mij zoiets aandoen?

Tekst 41

Als je schrijft is het interessant om na te denken over de vraag waar en hoe vaak je een stijlfiguur inzet. Daar zijn geen regels voor, maar duidelijk is wel dat je in een appje, een blog of een column veel meer mogelijkheden hebt voor opvallende stijlmiddelen dan in een inleiding van het profielwerkstuk. Het gebruik van stijlmiddelen is een kwestie van doseren, experimenteren en kijken naar effecten van je taalkeuzes.

7 – 2 Verwerkingsopdracht

Tekst 38, 39 en 40 en 41 komen uit eerdere hoofdstukken van deze syllabus. Er staan in de syllabus nog veel meer drieslagen. Ga op zoek naar drieslagen en markeer minimaal vier drieslagen uit hoofdstuk 1 - 6. Je kunt ze vinden in theorieblokjes, inleidingen of in teksten.

Noteer de paginanummers waar je ze hebt gevonden. _____

7 – 3 Verwerkingsopdracht

In deze module staan tot nu toe twaalf theorieblokjes. Jij schrijft zelf het volgende theorieblokje.

- Onderwerp: de drieslag.
- Tekstdoel: informatief.
- Leespubliek: je klasgenoten.
- Lengte: 100 – 150 woorden.

Wat kan helpen:

- Zoek op internet informatie over deze stijlfiguur (met enig zoeken vind je die wel). Let op: zorgvuldig bronnenonderzoek is gewenst, maar overschrijven is fraude.
- Analyseer theorieblokje 11 en 12 (189 woorden). Kijk naar de schrijfstijl en naar het gebruik van voorbeelden.

13 De drieslag

7 – 4 Verwerkingsopdracht

Je hebt tot nu toe kennis gemaakt met negen stijlstrategieën. Je formuleert zelf de tiende strategie voor de drieslag.

- Analyseer de stijlstrategieën 8 en 9.
- Formuleer vervolgens je eigen tekst op een vergelijkbare wijze.

De drieslag: stijlstrategie 10

SCHRIJFDOSSIER OPDRACHT 7

Kies uit opdracht A of B

A Stel: je wilt een product verkopen via Marktplaats. Je kunt denken aan je mobieltje, je fiets, je spelcomputer etc. Daarvoor ga je een enthousiaste en duidelijke beschrijving van ongeveer 100 woorden schrijven.

- Surf naar Marktplaats.nl en analyseer minimaal drie beschrijvingen (zie ook tekst 39).
- Noteer in steekwoorden wat er in jouw beschrijving komt.
- Schrijf een eerste versie, analyseer je tekst en herschrijf vervolgens je advertentie.
- Formuleer in je tekst een drieslag, maak ook bewust gebruik van **stijlstrategie 9**.
- Je definitieve tekst is correct, duidelijk, aantrekkelijk en liefst ook (een beetje) opvallend.

B Stel: een dierbare van je geeft een groot feest, omdat diegene negentig jaar is geworden, vijftig jaar is getrouwd, vijfentwintig jaar in het onderwijs zit of emigreert naar een ver land. Het kan dus gaan om je opa en oma; een bevlogen docent of volleybalcoach; een dierbare vriend, vriendin, oom, tante, neef of nicht. Jij houdt op het feest een korte maar krachtige toespraak van 100 – 200 woorden. Je schrijft deze toespraak helemaal uit.

- Noteer eerst in steekwoorden wat je wilt zeggen
- Schrijf de toespraak.
- Laat je inspireren door de [stijlstrategieën 1, 3, 5, 7, 8, 9](#).
- Formuleer een of meerdere drieslagen.

8 SCHRIJVEN, NAKIJKEN EN VERBETEREN

S C H R I J F S T I J L

Correct

Passend

Duidelijk

Aantrekkelijk

Opvallend

Inleiding

Er zijn in deze module tien stijlstrategieën aan bod gekomen. In dit hoofdstuk ga je hiermee werken. Je leert geen nieuwe stijlstrategie, maar je gaat alles wat je hebt geleerd inzetten om teksten na te kijken en te verbeteren.

8 – 1 Introductie-opdracht

Martijn uit vwo-5 krijgt bij een toets levensbeschouwing als eerste vraag:

Leg uit wat het theodiceeprobleem is.

Voor deze vraag kan hij 4 punten verdienen. Lees nu eerst Martijns antwoord:

Het theodicee probleem is dat het kwaadaardige wereld in overeenstemming is met een goede god. Sommigen ervaren dus een probleem omdat ze het apart vinden dat het kwaad overeenkomt met een goede god want religieuze mensen vinden God immers goed en niet kwaadaardig. Zou betekenen dat god een goed mens had kunnen schapen met alle mogelijkheid van eigen keuzes en dergelijken, zonder dat de mens kwaadaardig zou zijn.

Stel je voor: jij bent de docent die Martijns toets nakijkt. Zou je dan kiezen voor reactie A, B of C? Licht je keuze toe.

- A** Je geeft, zonder verder commentaar, 1 punt (van de 4). Immers: de tweede zin is inhoudelijk 1 punt waard. Dat Martijn nauwelijks kan schrijven en / of er geen moeite voor doet, dat is niet jouw probleem, toch? Daarover gaat de docent Nederlands.
- B** Je geeft allereerst 1 punt voor de inhoud, maar je geeft vervolgens ook 1 punt aftrek voor spel- en stijlfouten. Je streept alle taalfouten aan met rood. Zorgvuldig denken vraagt ook om zorgvuldig schrijven. Als je bij economie een rekenfout maakt, dan geeft dat toch ook aftrek? Die docent economie zegt toch ook niet: rekenfouten horen thuis bij wiskunde, daar doen wij bij economie niet aan.
- C** Je geeft geen enkel punt voor deze vraag, maar je stopt al na dit antwoord met het nakijken van Martijns toets. Als docent word je betaald om vwo-leerlingen voor te bereiden op een universitaire studie. De beste feedback die je Martijn kunt geven is dat dit taalniveau onacceptabel is. Hij maakt volgende week op donderdagmiddag het negende uur maar gewoon de inhaaltoets, dan kan hij laten zien wat zijn niveau is als hij wél zijn best doet op inhoud én taal.

14 Stijlbewustzijn

Met een zorgvuldige stijl worden teksten duidelijker, argumenten overtuigender en presentaties interessanter. In deze module heb je tien stijlstrategieën geleerd. Een aantal daarvan waren wellicht nieuw voor je, maar andere waarschijnlijk niet. Want natuurlijk maakte je ook voor deze module gebruik van signaalwoorden, verwijswaarden, drieslagen en intensiveerders. Dat kan niet anders: ook onbewust gebruik je altijd stijl. Inmiddels is deze *onbewuste* kennis in *bewuste* kennis veranderd. Daarmee ontstaan nieuwe mogelijkheden:

- Je kunt stijlstrategieën bewust inzetten om bepaalde effecten te creëren.
- Je begrijpt bepaalde tekstproblemen beter (zoals warrigheid of gebrek aan samenhang). Je kunt deze problemen dus ook beter oplossen.
- Je kunt aan jezelf en aan anderen uitleggen waarom een bepaalde formulering sterk of juist zwak is. Je hebt meer *taal-over-taal* tot je beschikking.

Je hebt tijdens deze lessen geoefend met het kijken naar de effecten van schrijfstijl op jou als lezer. Daar kun je na deze module gewoon mee doorgaan. Je wordt immers, op school en thuis, de hele dag ondergedompeld in taal. Je stijlbewustzijn neemt toe als je daar zo nu en dan bewust naar kijkt. Ervaren schrijvers doen dit op twee manieren:

- Als schrijver houden ze het perspectief van de lezer in de gaten. Bij complexe formuleerkwestie stellen ze zich steeds de vraag: *hoe komt deze formulering over op de lezer?* Met de lezer in gedachten herschrijven ze hun zinnen net zolang tot ze tevreden zijn.
- Als lezer houden ze het perspectief van de schrijver in de gaten. Bij complexe of opvallende formuleerkwesties stellen ze zich vaak de vraag: *welke keuzes heeft de schrijver gemaakt en wat is de werking van die keuzes op mij als lezer?*

Een beroemd schrijver zei ooit, toen hem gevraagd werd waar zijn talent vandaan kwam: *Schrijven is voor 10 procent inspiratie en voor 90 procent transpiratie*. Dat is een mooie manier om te zeggen: schrijven is een ambacht. Met veel oefening kan iedereen duidelijk en aantrekkelijk leren schrijven.

8 – 2 Verwerkingsopdracht

Noteert bij elke strategie hoe goed je die volgens jezelf beheerst, op een schaal van onvoldoende (linkerbolletje) tot uitstekend (rechterbolletje).

stijlstrategie	ben je er goed in?	stijlstrategie	ben je er goed in?
1 de juiste toon	☐ ☐ ☐ ☐	6 duidelijke lange zinnen	☐ ☐ ☐ ☐
2 concrete woorden	☐ ☐ ☐ ☐	7 opvallende korte zinnen	☐ ☐ ☐ ☐
3 gebruik signaalwoorden	☐ ☐ ☐ ☐	8 alliteratie	☐ ☐ ☐ ☐
4 gebruik woordvariatie	☐ ☐ ☐ ☐	9 intensiveerders	☐ ☐ ☐ ☐
5 variatie zinsbouw	☐ ☐ ☐ ☐	10 drieslag	☐ ☐ ☐ ☐

8 – 3 Verwerkingsopdracht

a Sascha Peper (havo-4) heeft thuis een opdracht voor Nederlands gemaakt. Lees eerst de opdracht die ze kreeg:

Boekverwerking Nederlands: geef je eigen mening.

Je hebt deze periode een literaire roman gelezen voor je leeslijst. Je gaat hierover je mening geven. Je krijgt hiervoor een cijfer dat een keer meetelt. Let op de volgende punten:

1. Je mening heeft tussen de 200 – 250 woorden.
2. Je schrijft je mening in je eigen woorden.
3. Geef duidelijke argumenten bij je mening.
4. Spelfouten geven aftrek tot twee punten.
5. Een duidelijke, zorgvuldige stijl levert je (maximaal twee) pluspunten op. Een zwakke stijl levert je (maximaal twee) aftrekpunten op.

b Lees de mening die Sascha inleverde (tekst 42). De tekst van Sascha leest onplezierig. Ze past maar weinig stijlstrategieën (zie opdracht 8-2) effectief toe. Noteer de drie stijlstrategieën die het meest storend ontbreken.

c Markeer (1) het woord boek (of boeken), (2) alle woorden die verwijzen naar 'boek' en (3) alle omschrijvingen van het woord boek.

d Sascha kreeg de volgende beoordeling van haar docent Nederlands:

<i>Je spelling is:</i>	0 onvoldoende	X voldoende		
<i>Je stijl is:</i>	0 onvoldoende	X zwak	0 voldoende	0 goed
<i>Schrijfstijl:</i>	1 punt aftrek.			
<i>Tekst is 62 woorden te lang:</i>	1 punt aftrek.			
<i>Totaal:</i>	2 punten aftrek.			

Sascha mag van haar docent de boekbeoordeling herschrijven. Als dat goed gebeurt, vervalt de aftrek. Dit ga jij doen. Je herschrijft alleen de tweede alinea en gebruikt in ieder geval de stijlstrategieën 3, 4 en 5. Je maakt die alinea minimaal 30 woorden korter, zonder dat dit leidt tot (veel) verlies aan inhoud. Je past zinnen aan en je schrapt overbodige zinsdelen en mededelingen. Kijk eerst naar het voorbeeld uit alinea 1:

Ik koos het omdat we het thuis hadden. Mijn vader heeft het gelezen in een van onze vakanties. Hij was erg positief over het boek toen hij het las. →

Ik koos dit boek omdat we het thuis hadden en mijn vader er erg positief over was toen hij het las.

Tekst 42

Mijn mening over Zomerhuis met zwembad

Ik koos het omdat we het thuis hadden. Mijn vader heeft het gelezen in een van onze vakanties. Hij was erg positief over het boek toen hij het las. Mijn zus heeft het ook gelezen. Zij heeft het gelezen voor de literatuurlijst. Zij vertelde mij: 'Ook al zou het geen boek zijn voor de lijst, dan nog zou ik het willen uitlezen'. Ik houd zelf niet van boeken lezen. Als ik eenmaal in een boek lees, dan wil ik ook weten hoe het afloopt. Op Internet stonden positieve verhalen over het boek. De schrijver is bekend van het boek 'Het diner'. Dat boek is erg populair. Ik heb dat boek zelf niet gelezen. Ik ben geïnteresseerd in de schrijver. Vooraf dacht ik dat ik het een mooi boek zou vinden. Het boek is me niet tegengevallen.

Ik vond het boek vanaf het begin leuk. De manier van schrijven van de schrijver bevalt me wel. Het boek is humoristisch. Het is niet te langdradig. Het is een spannend boek. Het is soms een lastig boek om te begrijpen. Aan het einde van het boek werd alles me duidelijk. Het boek heeft een gesloten einde. Dat vind ik altijd prettig. Als ik kijk naar het taalgebruik in het boek dan vind ik het taalgebruik niet extreem moeilijk. Het taalgebruik is op niveau. Voor mij viel alles goed te begrijpen. Het boek is een psychologische roman. Het boek gaat erg diep in op de gevoelens van de hoofdpersoon. In het boek is een hele belangrijke vraag te vinden. Je moet jezelf de vraag stellen: wie heeft Julia verkracht? Dit wordt aan het einde van het boek duidelijk. Deze vraag is eigenlijk voor een groot deel waar het hele boek om draait. Door deze gebeurtenis verandert het leven van alle personen. Ik houd nog steeds niet van lezen, maar dit boek vind ik wel een aanrader. (312 woorden)

8 – 4 Verwerkingsopdracht

Maarten Wortel heeft ook een eigen mening geschreven over *Zomerhuis met zwembad*. Hij was er wel erg laat mee. Maarten mailt zijn tekst de avond van tevoren (om tien uur) aan zijn goede vriend Bram. Maartens tekst heeft een opvallend sterke schrijfstijl. De zinsbouw is afwisselend en het woordgebruik is gevarieerd. De tekst is bovendien niet te lang en niet te kort. Zijn mening is helder en Maarten geeft ook nog goede voorbeelden. En tóch denkt vriend Bram dat Maarten een probleem heeft.

a Lees eerst de schrijfoopdracht (die vind je bij opdracht 8 -3a) en daarna tekst 43. Leg uit wat het probleem is met zijn tekst.

b Lees de mailwisseling tussen Bram en Maarten:

Bram: *Maarten, in de opdracht staat IN EIGEN WOORDEN. Waar heb je deze tekst nou weer vandaan geript?*

Maarten: *Beetje knippen en plakken. Beetje Scholierenet, beetje recensienet. Beetje van mezelf.*

Bram: *Beetje veel Internet zul je bedoelen! Daan Hollander gelooft nooit dat die tekst van jou is. Dat wordt een dikke vette 1 voor plagiaat. Heb je het boek wel gelezen???*

Maarten: *Ik kwam er niet doorheen... Maar Bram, als jij het allemaal zo goed weet, wil jij dan deze tekst aanpassen? Ik heb jou laatst toch ook geholpen met je brommer 😊. En jij bent héél goed in Nederlands 😊😊*

c Enfin, dat van die brommer klopt. Je gaat dus aan de slag. Onderstreep allereerst alle woorden en zinsconstructies die niet passen bij het taalgebruik van een zestienjarige havo-4 leerling. Die woorden en constructies ga je aanpassen.

d Schrijfstijl kan nog zo mooi zijn, ze moet wel passen bij de persoon. Het probleem met de stijl van tekst 14 is dat die niet past bij de persoon Maarten. Het is duidelijk dat deze tekst niet van hem kan zijn. Je herschrijft de tweede alinea. Vervang daarbij niet alleen de moeilijke woorden, maar pas ook de zinsconstructies aan. Je gaat ervoor zorgen dat Maarten een mooie voldoende haalt voor zijn boekopdracht en je probeert plagiaat (fraude dus!) 'onzichtbaar' te maken.

Tekst 43

Mijn mening over Zomerhuis met zwembad

De nieuwste van Herman Koch is een echte pageturner. Zoals bekend kan de auteur een heel smakelijk verhaal opdissen; eerder verweende hij ons al eerder met zijn succesroman *Het diner*. Ook in *Zomerhuis met zwembad* kiest Koch voor een verrassend vertelperspectief. Marc Schlosser, dokter en tevens hoofdpersoon, is een onbetrouwbare verteller. Koch legt hem controversiële opvattingen over zijn patiënten in de mond en ook zijn beroepsethiek is zacht gezegd dubieus. Meesterverteller Koch laat de lezer dansen op de wankele draad tussen sympathie en antipathie. Uiteindelijk won de sympathie het bij me, want natuurlijk vind ik het moedig dat een vader zijn dochter, na een verkrachting, in bescherming neemt.

De vraag die de roman mij als lezer voorlegt is kortgezegd deze: ben je in staat om de verkrachter van je dochter te vermoorden? Met die beklemmende vraag grijpt de succesauteur mij als lezer opnieuw bij de strot. De manier waarop Marc Schlosser de vermeende dader aan zijn einde helpt, is inventief. Later komt de hoofdpersoon, en met hem de lezer, tot de schokkende ontdekking dat de

wraak is uitgevoerd op de verkeerde persoon. Deze verrassende plottwist vond ik een hoogtepunt in de roman. Koch schreef de perfecte zomerthriller voor aan het strand of op de camping: *Zomerhuis met zwembad* krijgt van mij vijf sterren. (218 woorden)

SCHRIJFDOSSIER OPDRACHT 8

Kies voor opdracht A of B

A Harrie Middelkoop is blijven zitten in havo-4 en vervolgens gezakt in havo-5 met een vier voor Nederlands. Hij wil volgend schooljaar naar het Vavo (het Voortgezet Algemeen Volwassenenonderwijs). Om daarvoor te worden toegelaten, moet hij laten zien dat hij genoeg motivatie heeft en genoeg kennis heeft om er een succesvol schooljaar van te maken. Harrie moet thuis een tekst over het Vavo schrijven. De schrijfo opdracht luidt:

- Schrijf een enthousiaste en informatieve tekst over het Vavo.
- Leespubliek: leeftijdgenoten.
- Let op spelling en stijl.

a Lees de tekst 44. Bepaal eerst globaal wat je van het opstel vindt. Wat is er sterk aan? Wat kan beter? Waar is de stijl niet passend, niet correct, niet duidelijk of niet aantrekkelijk?

b Markeer welke formuleringen je gaat aanpassen; geef ook aan waar je informatie schrapt of toevoegt.

c Bepaal waar je (met mate) stijlversterkers inzet, zoals intensiveerders (stijlstrategie 9) of de drieslag (stijlstrategie 10).

d Schrijf na je analyse een sterk verbeterde tekst. Die nieuwe tekst moet correct, passend, duidelijk en aantrekkelijk zijn om te lezen. Je voegt geen nieuwe inhoud toe, maar je past formuleringen aan. Uiteraard zal de inhoud daarbij soms een beetje anders worden.

Tekst 44

Het Vavo

Er zijn veel jongeren die hun diploma op de middelbare school niet halen. Zij zijn te vaak blijven zitten. Of ze zijn gezakt. Ook zijn er jongeren die bijvoorbeeld gestopt zijn met school omdat ze achttien zijn en omdat ze dan voltijds mogen gaan werken. Ben jij ook gezakt? Of ben jij al zo vaak blijven zitten dat je niet meer op dezelfde school mag blijven? Of ben jij al jaren geleden gestopt met school zonder diploma en heb je toch besloten om een diploma te halen? Of verveel jij je eigenlijk helemaal kapot in havo-4 en wil je gewoon zo snel mogelijk je diploma halen? Dan is er voor jou het Vavo.

Er zijn heel veel leerlingen die de afgelopen jaren met het Vavo het diploma haalde. Vavo is de afkorting voor voortgezet algemeen volwassenenonderwijs. Vavo biedt veel leerlingen hun laatste kans. Het Vavo neemt veel jongeren aan waar andere scholen eigenlijk vanaf willen, en ze zien ook potentie in deze jongeren. Je moet alleen wel echt werken en je huiswerk af hebben, want een achterstand oplopen kan je toch nog je nek omdraaien.

Het kan ook zijn dat vorig jaar een examenjaar is geweest voor jou en je bent helaas op twee vakken gezakt. In dat geval kan je ook terecht bij het Vavo. Veel leerlingen kiezen voor het Vavo omdat ze op het Vavo in principe minder hoeven te doen en je krijgt namelijk de mogelijkheid om alleen de vakken over te doen waar je op gezakt bent. Dat is natuurlijk heel prettig. Je hebt dan namelijk zoveel tijd over dat je bijvoorbeeld een zakcentje kan verdienen voor als je later als je gaat studeren

op kamers gaat. Je hebt natuurlijk ook meer tijd voor je hobby. Of je had eerder te weinig tijd voor je vriendin en dat heb je op het Vavo wel.

Heb jij je diploma niet gehaald dan is er gewoon nog een mogelijkheid voor jou om je diploma te halen op het Vavo want het Vavo biedt iedereen die mogelijkheid dus ook voor jou.

(342 woorden)

B Alena Huy zit in vwo-6. Ze wil geneeskunde gaan studeren in Nijmegen. Ze moet daarvoor een motivatiebrief schrijven. Ze laat haar brief (tekst 45) lezen aan haar decaan, die ook Nederlands geeft. De decaan geeft als feedback: 'Je brief is grotendeels correct, maar niet erg aantrekkelijk om te lezen'. Ze verwijst Alena naar een site met informatie over motivatiebrieven.

Fleur leest op de site de volgende zeven tips:

1. Voorkom standaardzinnen en standaardwoorden zoals *Deze baan is mijn grote passie* of *Het is mijn droom om architect te worden*.
2. Val met de deur in huis. Geef meteen duidelijk aan waarom je de brief schrijft.
3. Maak de eerste alinea al meteen persoonlijk.
4. Stel jezelf voor zonder op te scheppen.
5. Schets een toekomstbeeld in je nieuwe baan of opleiding.
6. Gebruik een duidelijke en aantrekkelijke schrijfstijl.
7. Sluit beleefd af. Overdrijf niet bij je afsluiting.

Met deze tips (en met **alle schrijfstrategieën** die je hebt geleerd) ga jij Alena's brief herschrijven.

Tekst 45

Schijndel, 12 april 2018

Betreft: studie geneeskunde

Zeer geachte heer, mevrouw,

Een onderdeel van de selectieprocedure is de motivatiebrief. In deze motivatiebrief wordt mijn keuze voor de studie geneeskunde toegelicht.

Al sinds ik klein ben, is het mijn grote droom om dokter worden. De belangrijkste reden daarvoor is dat ik graag mensen help. Mensen die ziek zijn hebben hulp nodig. Ze worden vaak beperkt in hun dagelijks leven. Het is ook zo dat ze vaak niet meer goed kunnen werken. Zieken genieten vaak minder van hun leven. Als dokter kun je natuurlijk niet alle ziekten genezen. Het geeft wel veel voldoening om deze mensen te kunnen begeleiden en helpen.

Naast mijn passie voor het helpen van mensen ben ik ook goed in studeren. Op school behoren biologie en scheikunde zeker tot mijn lievelingsvakken waar ik dan ook bovengemiddeld voor scoor want na drie van de vier schoolexamens te hebben gehad sta ik voor deze beide vakken ruim voldoende boven de zeven. Ik ben altijd erg nieuwsgierig naar allerlei nieuwe ontwikkelingen in de medische wetenschap en daarom kijk ik vaak op het Internet op zoek naar de laatste doorbraken binnen de medische wetenschap. De interessante medische artikelen die ik dan tegenkom lees ik met veel interesse.

Ik heb vorig jaar in vwo-5 twee dagen meegelopen in het Sint-Elisabeth ziekenhuis in Schijndel. Hier heb ik met twee dokters gesproken. Ik heb toen ook een goede indruk gekregen van het doktersvak. Ik heb ook een presentatie op school gehouden hierover.

Ik wil u hartelijk bedanken voor het lezen van deze motivatiebrief. Ik hoop dat u een duidelijk beeld hebt van wie ik ben en waarom ik heel graag dokter wil worden.

In afwachting op uw reactie verblijf ik,

Hoogachtend,

Alena Huy

Antwoorden

1 – 1 Eigen antwoord. Een logische volgorde is deze:
tekst 2 tekst 6 tekst 5 tekst 3 tekst 1 en 4

1 - 3b Een mogelijk antwoord:
tekst 7: formeel, afstandelijk, niet-concreet
tekst 8: zakelijk, helder, concreet

1 – 3d Tekst 8 is glashelder over wanneer Wendy boeken moet inleveren, hoeveel boeken ze moet inleveren en wat er gebeurt als ze dat nalaat: dan wordt ze geschorst. Bij tekst 7 is het onduidelijk wanneer Wendy boeken moet inleveren, hoeveel het er zijn en wat er gebeurt als ze dit nalaat.

1 – 5a Het verschil tussen vage en concrete aanduidingen:

Afgelopen periode is door een medewerkster van de bibliotheek van onze school geconstateerd dat enkele uitgeleende boeken ondanks herhaaldelijke schriftelijke aansporingen daartoe en ondanks dat de inleverdatum inmiddels al geruime tijd is overschreden nog steeds niet geretourneerd zijn in de schoolbibliotheek. Met dit schrijven willen wij u, als ouders / verzorgers van Wendy de Vries uit vwo-4, met klem wijzen op deze zeer ernstige nalatigheid. Als uw kind de boeken niet binnen afzienbare tijd retourneert, dan zijn wij genoodzaakt om drastische maatregelen te nemen; waarbij schorsing zeker niet uit te sluiten valt. Ook zullen in dat geval de gemaakte kosten, te weten de nieuwprijs van de boeken en de administratiekosten, volledig in rekening gebracht moeten worden. Wij verwachten dan ook dat uw kind per omme gaande de boeken inlevert en dat daarbij tevens aan de openstaande boete wordt voldaan. Voor eventuele vragen verwijzen wij u naar de bibliothecaresse van onze schoolbibliotheek.

Wendy heeft op 18 november drie boeken geleend van de schoolbibliotheek. Deze boeken had ze uiterlijk 18 januari moeten inleveren, maar dit heeft ze niet gedaan. Ze heeft daarna ook niet gereageerd op twee herinneringsmails van de bibliotheekmedewerkster. Dit kost ons veel extra werk. Wij vinden het daarnaast vervelend dat Wendy niet reageert op de mails.

Wij verwachten dat jullie hierover in gesprek gaan met jullie dochter. Wendy kan tot 25 maart de boeken inleveren. Ze moet ook uiterlijk 25 maart de boete (€11,50) betalen. Als ze dit niet doet, wordt ze geschorst. We zullen in dat geval ook de nieuwprijs van de boeken en de extra administratiekosten in rekening brengen.

Wij gaan ervan uit dat dit niet nodig is en dat Wendy zich houdt aan deze allerlaatste inleverdatum. Als u vragen heeft, kunt u contact opnemen met mevrouw Boeken, onze bibliothecaresse. Ze is te bereiken onder nummer 0314 325331.

1 – 5b Met dit schrijven...

1 – 5c Wij verwachten dan ook...

1 – 5f 8 en 3 – 2 – 7 – 1 - 6 – 4 - 5

1 – 5h Bijvoorbeeld: (eind)redacteur bij krant of uitgever, journalist, schrijver, reclamemaker, communicatiedeskundige voor overheid of bedrijf, persvoorlichter.

2-1 Een tekst vormt samenhang en vormt dus een eenheid: alle zinnen gaan over hetzelfde onderwerp. Dat is hier niet het geval: de zinnen gaan steeds over andere onderwerpen. Deze 'tekst' wordt daarmee onbegrijpelijk.

2-3b 1. Het is een opvallende en leuke formulering. 2. De formulering zorgt voor aantrekkelijke variatie: de auteur varieert op het woord 'algen'. 3. De formulering voegt op twee manieren nieuwe informatie toe: algen zijn groen en ze bevatten veel eiwit.

2-4a

(1) In september 2018 is een zestienjarige jongen gestorven aan de gevolgen van het XTC. (2) Deze partydrug is verboden maar wordt wel veel gebruikt, ook door middelbare scholieren. (3) Hij was met enkele vrienden naar een dancefeest geweest. (4) In de discotheek heeft hij waarschijnlijk tussen de zes en negen pillen geslikt. (5) Het komt meerdere keren per jaar voor dat er een jongere sterft door het gebruik van partydrugs. (6) Ik vind dat er streng gecontroleerd moet worden op het gebruik van partydrugs.

(1) Nederland staat in de wereld bekend om zijn tolerantie van drugs, toch zijn velen van mening dat alle soorten drugs gelegaliseerd moeten worden. (2) Je leest er veel over in de media. (3) Zolang er drugs bestaan, zullen mensen ze waarschijnlijk gebruiken, of dat ze nou gewoon in de winkel kunnen worden gekocht of dat dealers ze illegaal verhandelen. (4) Ze zijn verslaafd of ze vinden drugs gewoon aantrekkelijk om soms te gebruiken. (5) Ik vind bovendien dat er streng gecontroleerd moet worden op het gebruik van drugs.

(1) Heb jij wel eens drugs gebruikt? (2) Je zou niet de enige zijn. (3) Bijna een kwart van alle jongeren onder de 16 jaar blijkt wel eens cannabis gebruikt te hebben en nog eens 5 procent van deze jongeren gebruikte ooit hard drugs als xtc. (4) Dat is niet verwonderlijk als je kijkt naar de stimulerende, verdovende of hallucinerende werking die de genotsmiddelen hebben. (5) Drugs leiden echter vaak tot een verslaving en ze zijn daarnaast schadelijk voor het lichaam. (6) Gelukkig zijn harddrugs dan ook verboden. (7) Dat moet ook zo blijven. (8) Ik vind bovendien dat er veel strenger gecontroleerd moet worden op het gebruik van harddrugs, want anders heeft zo'n verbod natuurlijk niet veel zin.

2-4b Tekst 16: sterk relationeel coherent, mooie omschrijvingen (bijvoorbeeld genotsmiddelen), sterke opening met een vraag, duidelijke hoofdgedachte in de slotzin.

2-4c Ik vind dus / daarom / dan ook / om die reden

2-4d Deze tekst gaat over de nadelen van drugsgebruik. Het woordje helaas benadrukt de tragiek van het sterfgeval, het woord versterkt daarmee de hoofdgedachte van de tekst.

2-4e Er is in deze tekst een vrij grote afstand tussen het verwijswoord hij en het antecedent de zestienjarige jongen. In zo'n geval kun je beter kiezen voor een duidelijke referentie, zoals De jongen.

2-4f Met het woord slachtoffer benadruk je de hoofdgedachte van deze tekst. Veel taalprofessionals zullen daarom het slachtoffer de betere keuze vinden.

2-4g Toch en bovendien.

2-4h Waar lees je veel over? Over de Nederlandse tolerantie van drugs? Over de legalisatie van alle soorten drugs? Over dat velen van mening zijn dat alle soorten drugs gelegaliseerd moeten worden? De verwijzing is onduidelijk.

2-4i Wie zijn verslaafd? Strikt genomen de dealers, want die worden als laatste genoemd. Waarschijnlijk bedoelde de schrijver echter de mensen die drugs gebruiken.

2-4j Er zijn nauwelijks nadelen genoemd, en toch komt de schrijver met deze conclusie of hoofdgedachte. Vreemd...

3-1b 3
3-1c 12

3 – 1d 1. De tekst wordt kinderachtig / De verbanden tussen de verschillende mededelingen zijn vaak niet duidelijk / De zinnen hebben vaak dezelfde structuur (eerst onderwerp, dan persoonsvorm), dat wordt ‘saai’

3 – 1e 19

3 – 1f 33

3 – 1g De tekst wordt moeilijk(er) om te lezen. Lange zinnen moet je dan vaak twee keer lezen om te begrijpen / De tekst wordt langdradig.

3 – 2a Op dat moment zakte de moed mij in de schoenen. / Dat is een hartstikke goed plan.

3 – 3a

(1) Een voorbeeld van een cosmetisch gevormd lichaam is dat van Cher. (2) Bijna alles aan deze vrouw is enkele malen onder het mes geweest. (3) Wanneer zij ook maar één rimpeltje ziet, neemt ze weer een facelift. (4) En als ze één gram vet op haar bovenbenen ontdekt, neemt ze een liposuctie, waarbij het vet wordt weggezogen. (5) Twee jaar geleden heeft ze zelfs twee van haar ribben laten weghalen, zodat ze een slankere taille kreeg. (6) Maar zeg nu zelf: ziet deze vrouw er niet prachtig uit? (7) En ach, al die operaties, dat is bijzaak.

3 - 3b

Zin	Enkelvoudig	Samengesteld	Aantal deelzinnen	Voegwoorden / signaalwoorden
1	X		-	-
2	X		-	-
3		X	2	wanneer
4		X	3	En (als), waarbij
5		X	2	zodat
6		X	2	Maar
7	X		-	-

3 – 4a Mogelijke antwoorden: Onze kat is niet alleen vaak hongerig, maar ook nog eens razendsnel en een echte jager, dus nu er veel jonge vogeltjes in onze tuin zijn, moet ze nu binnenblijven: anders vangt ze te veel dieren.

Veel leerlingen vinden hun mobieltje belangrijk, dus ze hebben niet alleen een duur abonnement, maar - omdat ze geld nodig hebben - ook een bijbaantje met als gevolg dat ze school verwaarlozen, waardoor ze vaak gedoe krijgen met hun ouders.

3 – 5b Hans Sievez uit de vijfde klas schreeuwde noch rende, begaf zich met de oude boodschappentas van zijn moeder naar zijn vaste plek terzijde van de drukte, tussen de ingang en de muur die het schoolplein omsloot.

David opende om precies kwart voor acht de knarsende deur van de barbierszaak, draaide, terwijl het belletje nog rinkelde, het bordje van ‘dicht’ naar ‘open’, pakte het *Rotterdamsch Nieuwsblad* van de grond, opende de kassa, zette de ketel op voor koffie en knoopte zijn schort voor.

3 – 5c vijf keer

3 – 5d Hans Sievez

3 – 5e

	niveau	woordgebruik: eenvoudig / gemiddeld / moeilijk / erg moeilijk	zinsbouw: eenvoudig / gemiddeld / moeilijk / erg moeilijk
B	1	eenvoudig	eenvoudig
F	2	gemiddeld	gemiddeld
E	3	gemiddeld	gemiddeld
A	4	moeilijk	moeilijk

C	5	(erg) moeilijk	gemiddeld
D	6	(erg) moeilijk	(erg) moeilijk

Fragment A: J. Siebelink, *Knielen op een bed violen*. Fragment B: Y. Keuls, *De moeder van David S*.
 Fragment C: T. Roosenboom, *Publieke werken*. Fragment D: E. du Perron, *Het land van herkomst*.
 Fragment E: T. de Loo, *De tweeling*. Fragment F: T. Commandeur, *De man die alles achterliet*.

4 – 1a A en B

4 - 1b

	NP	NC	beide
<u>Waar slaat dat op</u> dat Tristan en Bennart volgende week vrijdag het zevende en achtste uur geen vrij krijgen!	X		
Mijn zoons zijn gisteren netjes op jouw kantoortje geweest en daar werden ze afgebekt door <u>jouw</u> .			X
<u>Ik en mijn vrouw</u> rijden op vrijdagmiddag om half twee aan.....	X		
<u>Hun</u> hebben het zevende uur tekenen...		X	

4 – 3b zin 6

4 – 3c zin 2 en zin 5

4 – 3d deze zwarte man

4 – 3e (4) → Tegenwoordig; (5) → echter; (7) Kortom

4 – 3f (1), (4) en (7)

4 – 3g Het Sinterklaasfeest wordt al eeuwen(lang) gevierd in Nederland.

4 – 3h Tegenwoordig is er veel ophef over Zwarte Piet. Zwarte Piet zou voortkomen uit de slavernij en dus discriminerend zijn ten opzichte van de zwarte bevolking. Pijnlijk hierbij is dat Nederlanders een grote rol hebben gespeeld bij de slavernij.

4 – 3i Kortom, Zwarte Piet heeft niets te maken met slavernij, maar hij draagt wel veel bij aan een leuk kinderfeest.

4 – 4a

zin	correct	niet correct	duidelijk	niet duidelijk
1	X		X	
2		X	X	
3		X		X
4		X	X	
5	X			X

4 – 4b Eigen antwoord, bijvoorbeeld:

(3) Er is onderzoek gedaan naar 320 leerlingen van 15 scholen die naar een zomerschool zijn gestuurd. Wat bleek? 86 procent van die leerlingen kon na die bijspijker cursus alsnog worden bevorderd, omdat ze hun niveau hadden verbeterd tot het vereiste overgangsniveau.

(4) Tijdens die zomerschool werd namelijk aandacht besteed aan de specifieke punten waarop de leerlingen faalden. Dit blijkt een effectieve manier te zijn: de leerlingen verspilden geen kostbare tijd meer met het herhalen van lesstof die zij al lang beheersen.

5 – 1b (1) The flying Dutchman (2) de man uit Lemmer.

5 – 3a Alliteratie

5 – 3b Woordspeling

5 - 3c

diarree	-----
---------	-------

onopvallend synoniem	buikgriep, buikloop
eufemisme	dunne
dysfemisme	schijterij
opvallende omschrijving	sputmop, racekak

stelen	-----
onopvallend synoniem	wegnemen, ontvreemden, verduisteren
eufemisme	lenen, zich wederrechtelijk toe-eigenen, proletarisch winkelen
dysfemisme	jatten, klauwen
opvallende omschrijving	verdonkeremanen, jatmouzen, djaffen, hotten (de laatste twee zijn straattaal)

5 – 4b Ellips

5 - 4c Zo ontstaat er ‘snelheid’. De mededelingen vallen op en krijgen extra kracht.

5 - 4d (11) Zijn jagen, zijn dribbels, zijn passing. (12) Machtig mooi.

5 - 4e De zin beschrijft een snelle en complexe schijnbeweging; de structuur van de zin zelf is ook ‘snel’ en complex.

5 - 4f Machtig mooi.

5 - 4g bliksem snel, een pass uit duizenden, wonderavond, ziedend.

5 - 4i De zin geeft een opsomming, zonder persoonsvormen of onderwerpen.

5 – 5a Willem raakt.

5 - 5b Ellips

5 - 5c kalm / rustig / vredig

5 - 5e De rapper begint niet meteen met zijn optreden, maar hij creëert spanning door een onverwachte aankleding. De journalist begint ook niet met de beschrijving van het optreden, maar met een trage beschrijving van het podium en de reactie van het publiek.

5 - 5f plots

5 - 5h De zin geeft een opsomming, zonder persoonsvorm of onderwerp.

5 - 5i De laatste zin geeft de conclusie: die is zo kort mogelijk geformuleerd. Doordat de zinnen ervoor lang zijn, springt deze laatste zin er nog meer uit.

6 - 1a

Iedereen is wel eens ergens bang voor. [Ik ook](#). Mijn grootste angsten zijn: [gestoken worden door een hele bijenkolonie, dat ik plotseling blind word en dat Hans Teeuwen de handdoek in de ring gooit](#). Mijn laatste en eigenlijk grootste angst is uitgekomen. [Hoe kan hij mij zoiets aandoen?](#)

De Volkskrant bevestigde het vreselijke nieuws met een interview met deze BN-er. ‘Hij is er gewoon even klaar mee’, zegt mijn voorbeeld tegen de journalist die [dit rampzalige nieuws](#) heeft gepubliceerd. Cabaret zou te veel energie kosten voor Teeuwen. [Dat kan toch zo maar niet? Wat maakt het nou uit dat Hans Teeuwen oververmoeid zijn dagen slijt?](#) Hij is [enkel en alleen](#) gemaakt om mij en mijn medemensen [een natte broek te bezorgen van het lachen](#).

Met stukjes als *Jostiband*, *Fopwinkel* en mijn persoonlijke favoriet *Bereden politie* heeft hij nu al een status als [held](#) weten te bereiken. [Hans, jij bent mijn idool](#). [Jij hebt mij leren lachen](#). Jij mag niet stoppen. [Zonder jou heeft mijn leven geen zin meer](#). Jouw [vunzige en shockerende humor](#) maakt het leven draaglijker! [Alsjeblieft, ik smeeek het je, stop niet met cabaret!](#) Als ik jouw stem een dag niet gehoord heb op de radio, [heb ik geen goede nachtrust meer](#). [Hans, ik smeeek het je](#). Stop niet en

verrijk mijn leven met jouw geweldige optredens. [Anders zal ik nooit meer goed kunnen slapen.](#)
[Alsjeblieft](#)

6 - 1b Bij deze column speelt de schrijver zelf een (grote) rol. Er is sprake van een ik-perspectief.

6 - 3a En omdat gevierd moest worden, [hobbelde](#) ik...

6 - 3b *brunch, high tea, tattoos, beauty comes with age, hot, deep down, carrièrswitches, strapless top.* Ook: *piercing* en *sorry*.

6 - 4a gluiperige rapper, coolere telefoon, realistische snuitbewegingen, wapperende oortjes, een sprankje warme grootheidswaan, machteloze bestaan, ijzelijke gil, uitpuilende angstogen, moeilijk hipsterbier, duistere algoritmen.

6 - 4b Je sterk inhouden om problemen / ruzie te voorkomen.

6 - 4c Ze heeft weinig contact meer met jeugdcultuur; ze heeft weinig aansluiting meer met jeugdcultuur

6 - 5d Verbouwing en Piekeren zijn van Linda de Mol. Prius en Ukelele van Sylvia Witteman.

7 - 1b

Moria is overvol. En dat geeft grote problemen in dit kamp voor vluchtelingen op het Griekse eiland Lesbos, zeggen de VN en hulporganisaties. [Gevechten, wanhoop en seksueel geweld](#) zijn er aan de orde van de dag. En midden in deze ellende wonen kinderen en jongeren. Hoe gaat het met hen?

[Gebroken botten, bloedende oren en benen waar hij niet eens op kan staan.](#) Zo kwam Bobi Wine vorige week uit de gevangenis. De Oegandese rapper is een fel tegenstander van de dictatoriale president van zijn land en daarom werd hij opgepakt. Maar wie is deze rapper eigenlijk?

‘Klimaatradicaal met Asperger’, staat er in haar bio op Instagram. [Volhardend, inspirerend en idealistisch](#) zou ze daar makkelijk nog aan toe kunnen voegen. De Zweedse Greta Thunberg (15) is namelijk al dik twee weken aan het staken voor een beter klimaat.

Echt, ik schaam me weleens als ik mensen mijn huis laat zien, vooral als ze dan zeggen dat hun hele huis in mijn hal past. Maar ja, ik woon er nu eenmaal en het enige wat ik ter verdediging aan kan voeren, is dat ik me het hompeschompes heb gewerkt om er te kunnen wonen en dat ik het helemaal zelf heb verdiend. [Zonder iemand op te lichten, de belasting te tillen of er een rijke vent van wie ik niet hou voor te trouwen.](#)

Aangeboden: een grote dekenkist gemaakt van pallethout. Ideaal voor iedere kinderkamer! [De kist kan gebruikt worden als zitbank, hij kan gebruikt worden als siermeubel en hij kan gebruikt worden als opbergkist voor speelgoed.](#) De kist is [stevig, degelijk en splintervrij!](#) Vraagprijs: 65 euro.

Iedereen is wel eens ergens bang voor. Ik ook. Mijn grootste angsten zijn: [gestoken worden door een hele bijenkolonie, dat ik plotseling blind word en dat Hans Teeuwen de handdoek in de ring gooit.](#) Mijn laatste en eigenlijk grootste angst is uitgekomen. Hoe kan hij mij zoiets aandoen?

Als je schrijft is het interessant om na te denken over de vraag waar en hoe vaak je een stijlfiguur inzet. Daar zijn geen regels voor, maar duidelijk is wel dat je in [een appje, een blog of een column](#) veel meer mogelijkheden hebt voor opvallende stijlmiddelen dan in een inleiding van het profielwerkstuk. Het gebruik van stijlmiddelen is een kwestie van [dosereren, experimenteren en kijken naar effecten van je taalkeuzes.](#)

8 - 3b (1) gebruik signaalwoorden, (2) gebruik woordvariatie, (3) variatie zinsbouw

STIJLSTRATEGIEËN

→ [zie ook: de taal meester op YouTube](#)

1.	De juiste toon	11
2.	Concrete woorden	11
3.	Relationele coherentie	18
4.	Referentiële coherentie	18
5.	Afwisselende zinnen	25
6.	Duidelijke zinnen	31
7.	Opvallende korte zinnen	38
8.	Alliteratie	38
9.	Intensiveerders	45
10	De drieslag	48